

MIO

mededelingen opbouwwerk

DECEMBER '83
2e jrg., nummer 16
verschijnt tenminste
achtmaal per jaar

in dit nummer

In dit nummer vindt u o.m.:

- ** IVA-onderzoek Werkloosheid Oude Stadswijken bevestigt onthutsende werkelijkheid: voor kwart miljoen werklozen is er geen enkel perspectief pag. 9
  - ** Afscheid van dr. Gradus Hendriks pag. 10
  - ** Opbouwwerk trends '84, een voorproefje van een onderzoek dat het NIMO op verzoek van Mededelingen Opbouwwerk verricht pag. 11
  - ** Praktijkbeschrijvingen opbouwwerkprojecten: gezocht en gevonden pag. 22
  - ** De PGGM moet het Tetterode-complex verbouwen volgens de plannen van de buurt. Daarnaast moet de PGGM méér geld steken in sociale projecten. Verontruste premiebetalers in de slag tegen een groot pensioenfonds pag. 24
-

*Vrouwen, bouwen en wonen (3) *Provinciale aktie behoud welzijnswerk Noord Holland (4) *Aangifte van diefstal (4) *Stan Poppe over centralisme en zelfbestuur (5) *Twee video-banden over lokale omroep (5) *Ruimere studiemogelijkheden voor opbouwwerksters (6) *Verkiezingen Almere - reaktie (6) *Beïnvloeding plaatselijk energiebeleid (7) *Kijk op Europese stadsvernieuwing: het MPS (7) *Los-blad over onderhoud met uitkeringsgelden (8) *IVA-onderzoek Werkloosheid Oude Stadswijken: geen uitzicht voor kwart miljoen werklozen (9) *Afscheid dr. Gradius Hendriks (10) *Opbouwwerktrends '84, eerste onderzoeksresultaten (11) *Verbetering arbeidsomstandigheden (21) *Buurtaanpak in de praktijk (22) *Praktijkbeschrijvingen gezocht en gevonden (22) *Het Ritselprojekt (23) *PGGM moet meer geld steken in sociale woningbouw (24) *Economische initiatieven van bewoners en hun organisaties, verslag van de werkkonferentie (25) *Hulpmiddelen opbouwwerk: hebben jaarverslagen, beleidsnota's en werkplannen iets te zeggen? (26) *Voorlichtingsbrochure opbouwwerk het land in (27) *Gif in de grond (28) *Supersnel jaarverslag Rotterdams opbouwwerk (28) *NCDB-brochure over bewoners-scholingen (29) *"Crooswijk, een halve eeuw woonlastenstrijd" (29) *Bedrijvengids (29) *Opbouwwerk in vrouwenhanden (30) *Ervaringen van vrouwen in de stadsvernieuwing (31) *De sociale kamermarkt (31) *Opbou wurk(et) (32) *Boekje over privatisering (32) *Werken met ouders (32) *Werk in eigen dorp (33)

ABONNEMENTEN M.O.

Een abonnement op M.O. (minimaal 8 nummers per jaar, t.w. zes reguliere en twee tot vier themanummers) gaat volgend jaar \$ 26,50 kosten. Kortingen bij méér-abonnementen worden ook volgend jaar weer gegeven. Inlichtingen hierover bij de administratie van M.O., tel. 070-521354. De vaste abonnees krijgen in de loop van januari een accept-girokaart toegestuurd.

VROUWEN, BOUWEN EN WONEN

De landelijke themadag en informatiemarkt rond vrouwen, bouwen en wonen die 26 november j.l. plaatsvond in Utrecht, mocht zich in een grote belangstelling verheugen. Zo'n 650 vrouwen hebben met elkaar een uitstekende en actieve dag gehad. Van alle kanten is enthousiast gereageerd. Het doel van de dag was in de eerste plaats ontmoeting en informatieuitwisseling tussen vrouwen die op een veranderende manier bezig zijn met woning en woonomgeving, hetzij als gebruikster, hetzij omdat ze bovendien werkzaam zijn op dit gebied. Verder stond de dag in het teken van samenwerking en ondersteuning, plannen en strategie.

Op de informatiemarkt, tijdens de workshops, de ludieke akties, enz., kregen de deelnemers volop gelegenheid om zich creatief te uiten, kontakten te leggen, steun te verwerven voor initiatieven, enz. Als informatiemateriaal voor de dag diende een leesbundel, waarin zo'n veertig artikelen zijn opgenomen over werk- en woonervaringen, bouwen vanuit jezelf, woongroepen, veiligheid buitenshuis, visies over bouwen en wonen, enz.

Op de dag zelf werd een ochtend- en een middageditie van een dagkrant vervaardigd en verspreid. In de middageditie o.m. een kort verslag van de openingsrede door Annelien Kappeyne van de Coppello, waarin ze o.a. aankondigde dat in het beleidsplan Emancipatiezaken een hoofdstuk Ruimtelijke Ordening en Wonen is opgenomen. Een eerste aanzet tot een beleid op dit terrein.

De dagkrant werd goed ontvangen en veel vrouwen hebben gevraagd om door te gaan met een informatiekrant. Inmiddels is door de initiatiefnemers al subsidie aangevraagd en verkregen om tot de definitieve verslagbundel verschijnt (vóór de zomer 1984) twee tussentijdse kranten uit te geven.

Op 12 januari a.s. gaat de initiatiefgroep met mevrouw Annelien Kappeyne van de Coppello praten over hoe kan worden doorgegaan met een landelijk informatie- en coördinatiepunt.

Degenen die op de hoogte gehouden willen worden van verdere initiatieven en ontwikkelingen, kunnen zich opgeven bij de St. Vrouwen, bouwen en wonen, p/a Gerard Noodtstraat 8, 3515 VX Utrecht, tel. 030-718242 (wo, do en vr. van 10.00 - 17.00 u.).

BEZUINIGINGEN LEVEREN GEEN BESPARING

Zo'n zestien bewonersgroepen in Lelystad zullen de door hen gewenste ondersteuning in de toekomst niet meer krijgen. Dat becijfert het opbouwwerk Lelystad in de nota 'Opbouwwerk en bezuinigingen'. Door de gemeentelijke bezuinigingen kan men thans één vacature niet meer opvullen. In 1987 moet nog een formatieplaats verdwijnen. Samen met de eventuele gevolgen die bezuiniging op de r.b.r.-s.c.w. met zich meebrengt, betekent dat een structureel verlies van veertig procent op het uitvoerend opbouwwerk.

Volgens de nota bruist het in Lelystad van de initiatieven. Een stabiel kader van vrijwilligers ontbreekt echter. Men mist vaak de nodige (bestuurlijke) ervaring om initiatieven een kans van slagen te geven. Opbouwwerk Lelystad vindt de tijd die zij nu aan de verschillende groe-

pen besteedt al minimaal en vreest ook dat de signaalfunctie die het opbouwwerk heeft door de bezuinigingen zal verdwijnen. E.e.a. zal nadelige gevolgen hebben voor de kwaliteit en het resultaat van de arbeid van bewonersgroepen in Lelystad. Een belangrijke stelling uit de nota is dat bezuinigingen op opbouwwerk géén geldbesparingen opleveren, omdat de druk op andere instanties, zoals bijvoorbeeld de gemeente, zal toenemen.

*De nota kan worden aangevraagd
bijSSKWL, Marderhoek 62,
8233 XD LELYSTAD,
tel. 03200-30444.*

Kosten f 5,-, excl. portokosten.

PROVINCIALE AKTIE BEHOUD WELZIJNSWERK NOORD HOLLAND

Een groot aantal provinciale, regionale en plaatselijke instellingen voor sociaal cultureel werk in Noord-Holland hebben zich verenigd om daarmee te protesteren tegen de toenemende bezuinigingen op het werk.

De gemeenten worden opgeroepen hun ongenoegen over de plannen van Brinkman kenbaar te maken met een protestbrief, een aktie die wat betreft de gemeente Hoorn al navolging heeft gekregen. Tevens krijgen de Noord-Hollandse kamerleden een uitnodiging om kennis te nemen van de benarde situatie, waarin het sociaal cultureel werk dreigt te geraken, als de kortingen van 20% doorgaan.

*Verder informatie: Provinciale Aktie
Behoud Welzijnswerk Noord-Holland,
Sekt. St. de Ommering, F. de Man en
C. Kooy, Postbus 1327, 1500 AH Zaandam.
Tel. 075-353605.*

AANGIFTE VAN DIEFSTAL

Op 14 november j.l. heeft een Rotterdamse WAO'er op het politie-bureau aangifte van diefstal gedaan van een deel van zijn WAO-inkomen en voorzieningen in het kader van de AAW. Hij deed dat tezamen met het platform WAO/AAW, een samenwerkingsverband van groepen arbeidsongeschikten uit Rotterdam en omgeving. Met de aangifte werden regering en parlement aangeklaagd, alsmede de bedrijfsverenigingen die medeplichtig worden geacht aan de diefstal. Als bewijslast voerden de WAO'ers maatregelen aan die al zijn ingevoerd en maatregelen die nog dreigen te worden genomen. De WAO'ers voerden deze aktie tevens als blijk van solidariteit met de werkenden, zoals ambtenaren waaronder politie-mensen, trendvolgers en anderen die in aktie kwamen. Gezamenlijk verzet tegen het regeringsbeleid blijft nodig, aldus het Platform.

*Platform WAO/AAW, Bree 17a,
3074 BA Rotterdam, Tel. 010-190020.*

STAN POPPE OVER CENTRALISME EN ZELFBESTUUR

Het blad "Zelfbestuur" publiceert een interview met PvdA-Kamerlid Stan Poppe, die daarin stelt dat zijn partij te ver is doorgeschoten in een centralistisch beleid. Een belangrijke oorzaak daarvan ziet hij - in historisch perspectief - in het feit dat de SDAP in feite al een "bestuurderspartij" was. Waarmee hij bedoelt dat de partij zich zowel landelijk als plaatselijk steeds voornamelijk gericht heeft op beleidsmatige en beheersmatige vraagstukken. Inrichting van de samenleving en hervorming van het produktie-stelsel stonden centraal. Terwijl tevens "wetgeving" het voornaamste instrument vormde. Maar zo zegt Stan Poppe nu: "We zijn daarin te ver doorgeschoten. We hebben bij uitstek zaken op centraal niveau willen regelen, het is de vraag of we niet te weinig gedaan hebben om initiatieven van de mensen zelf te stimuleren".

Hij verwacht overigens dat het nog lange tijd zal duren voordat zelfbestuur echt maatschappelijk gewicht in de schaal legt en wezenlijk de maatschappelijke verhoudingen beïnvloedt.

Inzake de spanning tussen centralistisch staats-apparaat en naar mondigheid strevende mensen heeft Poppe als stellig oordeel dat het tijd wordt de accenten te gaan verleggen.

*Zelfbestuur, tweemaandelijks, Fl. 25.-
per jaar: Oude Gracht 322,
3511 PL Utrecht. Tel. 030 312219*

TWEE VIDEO-BANDEN OVER LOKALE OMROEP

Het projektteam 'Welzijn en media' van de D.O.D. te Borger heeft twee videobanden geproduceerd over lokale omroep. De eerste band gaat over lokale radio in de Antwerpse stadswijk 'Seefhoek'. Vanuit het buurthuis, waar een kleine radiostudio is ingericht, worden sinds 1981 wekelijks radioprogramma's uitgezonden over het wel en wee van de buurt.

De videoproduktie 'Radio Seefhoek' laat o.m. zien hoe dat gaat, en hoe de buurtradio wordt ingeschakeld bij het informeren (en aktiveren) van mensen in de wijk.

De tweede videoband 'Canal plus - Canal ouvert' gaat over een lokaal kabeltelevisieexperiment in Franstalig België: 'Canal plus'. Eén van de interessantste onderdelen van het lokale programma is het zgn. 'Canal - Ouvert', een open publiekskanaal dat beschikbaar is voor groepen en individuele gebruikers in en om Luik. In de videoproduktie is te zien hoe enkele zeer uiteenlopende groeperingen gebruik hebben gemaakt van beschikbare zendmogelijkheden. Fragmenten van uitzendingen worden afgewisseld met interviews waarin mensen vertellen waarom en hoe ze de programma's hebben gemaakt. De interviews zijn Nederlands ondertiteld. Beide videobanden kunnen worden gebruikt op de systemen VHS, Betamax en U-matic. De huurkosten zijn f 50,- per videoband, exkl. verzendkosten. Te huur bij:

*D.O.D., Buinerstraat 4,
9531 CG BORGER, tel. 05998-5098.*

RUIMERE STUDIEMOGELIJKHEDEN VOOR OPBOUWWERKSTERS

Binnen de afdeling S.K.W. van de Protestants Voortgezette Agogische Beroepsopleiding is nu ook bij de subdifferentiatie Opbouwwerk de mogelijkheid aanwezig voor een gedeeltelijke vrouwenleerroute. Dit houdt in dat gedurende twee jaar themagroepen gevormd kunnen worden door vrouwen uit de gemengde opbouwwerkgroep. Bovendien wordt in het methodiekprogramma opbouwwerk voor ongeveer 40% van de tijd een aanbod gedaan voor een vrouwengroep. Dit aanbod wordt verzorgd door een vrouwelijke docent (Lenie Jansen). Om als vrouwenopbouwwerkgroep te kunnen starten worden tot 1 mei '84 bij de aanmelding 7 plaatsen opengehouden voor vrouwen. Meer informatie over de opleiding is te vinden in de brochure van de afdeling Soc. Kult. Werk, aan te vragen bij Rob Zon, P.V.O., Herengracht 10, 1015 BK AMSTERDAM, tel. 020-263393.

VERKIEZINGEN ALMERE - REAKTIE

In M.O. nummer 14 plaatsten we een brief van Frank Hamilton, buurtopbouwwerker in Almere, over de gemeenteraadsverkiezingen, Sera Kooijman reageert hierop.

Almere, 1 november 1983

Geïnteresseerd in M.O. stuitte ik bij het lezen van nummer 14 op een merkwaardige reactie van F. Hamilton (blz. 14/15).

Bij de manifestatie in Almere was ik aanwezig. Ik woon in Almere. Ik heb geen 'politiemacht' gezien' (Ik heb eigenlijk helemaal geen politiemacht gezien, dat weet ik zeker want ik hou niet van politiemachtsvertoon.) Inderdaad hartverwarmend met anderen.

Wat wil Hamilton nu suggereren:

- a. een politiemacht (die er niet was) tegen de manifesterenden ?
- b. die 'politiemacht in uniformen' is pro Centruumpartij ?
- c. die 'politiemacht' is er om de mensen eventueel tegen de Centruumpartij te beschermen ?

Ik snap hem niet.

In zijn stuk worden de autoriteiten aangevallen omdat ze autoriteiten zijn. Nota bene, de Almeerse 'politiemacht' is, denk ik, de meest democratische in Nederland. In Almere, is mijn ervaring, wordt je nog vriendelijk benaderd door de politie i.p.v. bij voorbaat een verdachte te zijn.

Hamilton's visioenen over een 'van kleur veranderende politiemacht' komen in een vreemd daglicht te staan als hij het verderop in zijn stukje heeft over 'zelf, a-demokratisch uitroeien'.

Emoties uiten is goed, maar zet ze niet meteen op papier !

Met vriendelijke groet,

Sera Kooijman,
 Wilgengriend 174,
 1356 JP Almere

BEINVLOEDING PLAATSELIJK ENERGIEBELEID

De werkgroep Energie Diskussie start in februari 1984 met een training "Beïnvloeding plaatselijk energiebeleid". De training is bedoeld voor vrijwilligers of beroepskrachten die voor een langere periode en samen met anderen in hun omgeving werk willen maken van de verbetering van het energiebeleid.

Voorbeelden uit de praktijk laten zien dat het lukt om op lokaal nivo iets te bereiken. In Cuyk, Schiedam en Leidschendam zijn complete woonprojekten met passieve zonne-energie gebouwd; in Zutphen loopt een succesvol na-isolatieprogramma. Enkele gemeenten, zoals Deersum, Schipluiden en Naaldwijk zijn al ver met (plannen voor) het zelf rendabeleler opwekken van energie.

De training is een soort stoomkursus. Deelnemers worden in een eerste blok van vier dagdelen vertrouwd gemaakt met de werking van het lokaal bestuur aan de hand van praktische voorbeelden. In een tweede blok wordt gekeken naar uitvoerbare alternatieven. De tijd tussen de blokken kan door de deelnemers worden benut om het bestaande beleid in hun gemeente in kaart te brengen.

De cursus loopt tot juni 1984 en wordt in dertig plaatsen georganiseerd. Per regio kunnen tien à twintig vrijwilligers deelnemen. Er zijn geen kosten verbonden aan de training.

De activiteiten van de vrijwilligers worden ondersteund door het projectburo van de WED, in samenwerking met regionale steunpunten en diverse bij de WED aangesloten (milieu)organisaties. Ook na de cursus kan op ondersteuning worden gerekend.

*Inlichtingen en aanmelding bij
Projectburo WED, Damrak 28-30,
1012 LJ AMSTERDAM.
Tel. 020-270328/271368.*

KIJK OP EUROPESE STADSVERNIEUWING: HET MPS

In het oktober-nummer van Europese stadsvernieuwing wordt ruim aandacht geschonken aan het Nederlandse Meerjaren Plan. Na een uiteenzetting van VROM-voorlichter H. Jacobs volgen enkele commentariërende artikelen. VNG-Directeur P. Dordregter vindt dat "de stad, waard om in te leven" het kabinet onvoldoende waard is. Hij stelt dat - willen we in 2000 de achterstand ingehaald hebben - de financiële inspanning verdubbeld moet worden. Ook betreurt hij dat er nog geen zicht is op een verruimde onteigeningsmogelijkheid (gewijzigd Art. 77 Onteigeningswet). Tevens herinnert hij aan het uitgangspunt "bouwen voor de buurt" en stelt ook: "...stadsvernieuwing is ook een stuk vertrouwensherstel in samenleving en overheid". Ten slotte vreest hij dat het beleid op de korte termijn "penny wise", maar op langere termijn "pound foolish" is.

Prof. Dr. Th. Guffens vraagt zich af of de prognose dat de achterstand in 2010 kan zijn ingehaald wel juist is. Hij werpt op dat in die diagnose wellicht geen rekening is gehouden met de mogelijkheid dat de "levenscyclus van jongere massale nederzettingen" wel eens korter zou kunnen blijken dan die van de oudere. Hij kan zich voorts niet aan de indruk onttrekken dat hoewel het MPS zowel op technische als sociale aspecten in gaat, de technische de meeste nadruk krijgen: "Zeker wordt ook over welzijn gesproken,

maar bij nadere inspectie blijkt dat het daarbij toch meer gaat om technische kanten daarvan, zoals accommodaties".

Ten slotte wijst hij op een aan de decentralisatie klevend gevaar: het geven van meer beleids-ruimte aan de Gemeenten (middels de lokale stadsvernieuwingsfondsen) kan er toe leiden dat de groepen, waarvoor het MPS juist soelaas moet bieden, te weinig aan de bak komen: juist deze mensen nemen binnen de gemeentelijke besluitvormings-circuits een zwakke positie in: "Deze gang van zaken was indertijd in de VS tijdens de oorlog tegen de armoede, voor de federale regering aanleiding om van bovenaf het opbouwwerk te ondersteunen. Dit deed men met de bedoeling om de zwakkere groepen in de steden weerbaar te maken tegen de vaak behoudende lokale krachten. Mogelijk dat deze laatste opmerking kan leiden tot waakzaamheid van gemeenten die stadsvernieuwing "bedrijven" en van de centrale overheid".

In een volgend artikel betwijfelt ook Wil van de Leur of wel voldoende middelen zijn uitgetrokken voor de stadsvernieuwing. Hij is sceptisch over het stevig in de subsidie zetten van uitwonende particuliere eigenaren: "ondanks de uitkomsten van door de jaren heen gestapelde onderzoeken en tal van even treurige als geruchtmakende affaires wordt hier het paard weer eens achter de wagen gespannen". Ook betreurt hij dat allerlei samenhangen onvoldoende onderkend worden: de planning van de regering zelf houdt al in dat (tot 2010) tal van buurten in de "wachtkamer" zullen zitten. En zeker nu ook allerlei andere maatschappelijke vraagstukken snel oprukken, zou er z.i. grote behoefte zijn aan "vormen van compenserend beleid" voor die wachtkamergebieden. Hij hekelt het feit dat het MPS zich stevig op de borst roffelt met Welzijns-gelden die tezelfdertijd door de z.g. "toeleverende" minister van WVC al weg-bezuinigd worden. Ten slotte voert hij een herhaald pleidooi voor meer instrumentarium in handen van bewoners-organisaties.

Een laatste kommentaar van Drs. H. Viersen sluit de rij. Op grond van becijferingen stelt hij dat niet zo zeer de behoeften, als wel financiële overwegingen de grondslag van de beleidsvoornemens vormen. Ook acht hij het aantal regelingen dat opgaat in het "stadsvernieuwingsfondsen" nog te beperkt.

*Kijk op Europese Stadsvernieuwing
2 mnd.-tijdschrift Brusselstraat 51
6211 PB Maastricht, tel. 043-50245.
Abonnementen f 15,- per jaar.*

LOS-BLAD OVER ONDERHOUD MET UITKERINGSGELDEN

In het Los-blad nr. 9-83 uitgebreide aandacht voor de mogelijkheden en wenselijkheden om met de inzet van uitkeringsgelden werkloze bouwvakkers aan échte banen te helpen en óók volkshuisvestings- en stadsvernieuwingsdoeleinden te dienen.

Ook uitgebreide aandacht voor het Leeuwarder opbouwwerk-project in de na-oorlogse wijk Eechterp, waar deze toepassing het eerste met succes werd gerealiseerd.

De mogelijkheid om uitkeringsgelden aan te wenden om echte bouwvakbanen te creëren, heeft aan belang gewonnen nu het Kabinet zo'n kleine 100 miljoen "experimenteel" op deze wijze wil gaan verspijkeren. Bovendien zijn er plannen om daarmee tot zo'n 800 miljoen te gaan.

In het Los-blad nr. 9-83 verder o.m. aandacht voor het werk van de woonlasten-komitees en het gebruik dat deze daarbij kunnen maken van het WON-rapport.

*Los-blad, Oudegracht 86, 1811 CM
Alkmaar, tel. 072-117137.
10 maal p.j., abonnement f 23,50*

IVA-Onderzoek Werkloosheid Oude Stads wijken: GEEN UITZICHT VOOR KWART MILJOEN WERKLOZEN

De uitkomsten van het werkgelegenheids-onderzoek dat het Instituut voor Arbeidsvraagstukken van de Tilburgse Hogeschool in de "oude wijken" hield, zijn natuurlijk in geen enkel opzicht verbazingwekkend. Iedereen weet allang dat de bewoners van oude stadswijken gemiddeld minder opleiding hebben, langer werkloos zijn, dat zij zich achtergesteld voelen op de arbeidsmarkt én dat zij zich achtergesteld weten in meer algemene (levensomstandigheden) zin, dat de animo voor scholing onder buitenlandse werknemers gering is, dat het Arbeidsbureau er weinig aan doet (kan doen), dat men het allerliefste een gewone baan zou willen hebben van veertig uur per week, dat zowel apathie als verzet toenemen.

En evenmin is het een nieuwtje van formaat dat de groeiende aanhang van de Centrum-partij wel eens te maken zou kunnen hebben met gevoelens van onmacht en verzet tegen de kansloze positie waarin men verkeert.

Maar dat de uitkomsten van het in opdracht van het Ministerie van SoZaWe uitgevoerde onderzoek in geen enkel opzicht verbazingwekkend zijn, maakt ze niet minder onthutsend. Te meer niet omdat duidelijk wordt aangegeven dat ook op termijn van enig perspectief geen enkele sprake zal zijn. Dat dat laatste óók wordt aangegeven is van belang. Daarmee wordt immers de zoveelste bres geslagen in de koud-buffet-bespiegelingen van de regering, die er op neer komen dat "we eerst door het dal heen moeten" en dat wanneer de "trein weer op de rails staat" de werkgelegenheid met onverbidelijke noodgang "aan zal gaan trekken".

Duidelijk is nu gemarkeerd voor welke groepen dit "heil" zelfs op termijn niet weggelegd zal zijn. Wanneer zich dan zo scherp aftekent dat - zelfs wanneer de meest optimistische regerings-opties in vervulling gaan - deze zwakste groepen niet aan de bak zullen komen, dan is even scherp duidelijk, dat deze groepen terecht zeer pessimistisch zijn. En ook dat het regerings-beleid hen en hun kinderen niets te bieden heeft.

De IVA-onderzoekers wagen zich aan enkele oplossingen, waaronder met name een beleid dat gericht is op een speciale "opvang" van de werklozen in de oude wijken en buurtgebonden projecten, die "binnen het gezichtsveld" van de werklozen liggen. Daarmee zou de kans op sociale onrust verminderd kunnen worden.

Ook bepleiten zij zodanige (psycho/medische) voorzieningen dat er wat aan de gemiddeld slechtere gezondheids-toestand van bewoners in de oude wijken gedaan kan worden.

Dat zijn weliswaar voorstellen waar niemand veel moeite mee zal hebben, maar zij zijn tevens gevaarlijk eenzijdig en dragen grote risico's in zich van een definitieve afwenteling van een zeer belangrijk maatschappelijk vraagstuk, resulterend in versterking van het maatschappelijk isolement van de oude wijken(-bewoners) en medicalisering.

Met name ook het opbouwwerk in de oude wijken zal zich goed moeten realiseren, dat uitsluitend "compenserende" voorzieningen op micro-niveau effectmatig in hun tegendeel verkeren, wanneer macro het beleid ongeloofwaardig is.

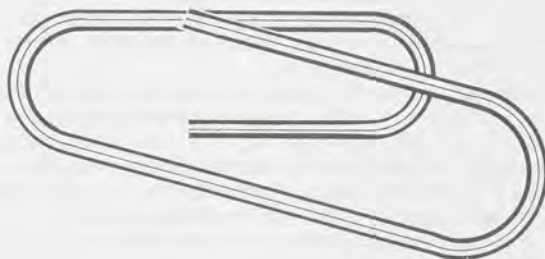
AFSCHEID DR. GRADUS HENDRIKS

In de laatste week van november nam Dr. Gradus Hendriks afscheid van zijn post als Directeur-Generaal Maatschappelijke Ontwikkeling op het Ministerie van WVC.

Bij die gelegenheid sprak namens het opbouwwerk-veld Maarten Snel (WONN) hem toe. Hij kenschetste op voortreffelijke wijze deze top-ambtenaar, die steeds zozeer met hoofd en hart betrokken was bij wat de "maatschappelijke ontwikkeling aan de mensen doet en aan wat de mensen aan de maatschappelijke ontwikkeling kunnen doen" dat je hem als Gradus aan zou spreken, terwijl tezelfdertijd, aldus Maarten Snel, hij zijn positie ook bekleedde met de geëigende beleidsmatige distantie en daadkracht die hem evenzeer maakte tot Dr. G. Hendriks, Directeur-Generaal Maatschappelijke Ontwikkeling.

Dr. Hendriks, een sociaal-democraat met een hecht geloof in de onvervreembare waarde van mensen die zich organiseren om aan de eigen leefomstandigheden te werken, heeft met zijn eertijdse kleine boekjes over opbouwwerk mee aan de wieg gestaan van mijn belangstelling voor dat ambacht; en van die van vele anderen. Dat er in de afgelopen jaren zoveel is misgegaan in praktijk en beleid van het welzijnswerk en het opbouwwerk valt aan veel en velen toe te rekenen, maar valt Hendriks niet te verwijten. De tijdgeest der grenzeloze opties die zowel een fnuikende bureaucratisering alsook een bij tijd en wijle niet door zelf-discipline gehinderde flippende beroeps- en opleidings-praktijk opriep; die tijdgeest kon ook door Hendriks niet in de fles gehouden worden. Het getuigt daarom te meer van allure dat hij een scherp oog voor ideaal en werkelijkheid behield, van kaf en koren wist en niet het gebrek aan formaat had om in moeilijke tijden maar de gemakkelijkste weg te kiezen. "Terug naar de mensen" was het adagium van Hendriks. Ik weet dat het hem deugd doet dat het opbouwwerk bij de mensen terug is en ondersteuning biedt aan een weerbare claim van mensen op hun woon-, leef- en werkomstandigheden in de huidige maatschappelijke ontwikkeling.

Wil van de Leur

OPBOUWWERKTRENDS '84 eerste onderzoeksresultaten

Trends '84. Het NIMO voert dit onderzoek uit op verzoek van Mededelingen Opbouwwerk. De verwerking van gegevens is nog in volle gang. Dit artikel geeft alvast een voorproefje van de uitkomsten gebaseerd op projektbeschrijvingen en op impressies van interviewers tijdens hun rondgang langs 50 opbouwwerk-instellingen in Nederland.

Onderzoeksvraag

Zoals bekend hield het NIMO vorig jaar een enquête onder opbouwwerk-instellingen. Een opvallend resultaat was de aanzienlijke verschuiving die zich aftekende in het takenpakket van opbouwwerk. 'Werkgelegenheids-/werkloosheidsproblematiek' en 'etnische minderheden' mochten zich verheugen op een toegenomen belangstelling. Bange vermoedens dat het opbouwwerk zou worden teruggedrongen in de sektor van het specifieke welzijn, werden gelogenstraft (MO, december '82, nr. 6.). Hoewel dat onderzoek enkele globale lijnen schetste waarlangs het opbouwwerk zich ontwikkelde, bleef in het ongewisse hoe opbouwwerk groepen ondersteunt op deze terreinen. MO vroeg derhalve ditmaal minder globaal te werk te gaan. Om te beginnen werd het onderzoek beperkt tot activiteiten van het opbouwwerk met betrekking tot drie maatschappelijke vraagstukken, te weten wonen, werk en minderheden. Wonen is volgens het onderzoek van vorig jaar nog steeds belangrijk werkterrein voor opbouwwerk. De keuze van de twee laatstgenoemde terreinen is gerechtvaardigd door de gesignaleerde verschuiving in het takenpakket. MO stelde voor om dieper op deze activiteiten in te gaan door onder meer te vragen naar de aard en de doeleinden van projecten, de samenwerking met andere instanties, de relatie met de lokale politiek en de financiering.

Opzet van het onderzoek

Om de vraag te beantwoorden wat het opbouwwerk in Nederland doet op het gebied van wonen, werk en minderheden, is een onderzoek onder een steekproef van instellingen nodig. Maar ook al graven de vragen dieper, in zo'n onderzoek wordt de werkelijkheid tot op zekere hoogte verknipt. Activiteiten op het terrein van wonen worden ingedeeld in soorten, bijvoorbeeld: acties met betrekking tot woonkwaliteit, woonlasten, woonbeheer, woonomgeving. Langs die weg kunnen wel verbanden worden opgespoord als 'in grote steden komen woonlastenacties vaker voor dan in kleine gemeenten'. Maar het verhaal over een actie waaruit de samenhang blijkt tussen het huurderscomitee, de werker, de aanpak en de plaatselijke omstandigheden komt er niet in voor. Toch zijn dergelijke verhalen illustratief voor de wijze waarop opbouwwerk aan de slag is. Vandaar de keuze voor beknopte beschrijvingen van negen projecten; drie op elk van de drie terreinen die in het onderzoek zijn betrokken. Boven-plaatse opbouwwerkdeskundigen werd gevraagd om op elk van de drie terreinen één project in hun werkgebied te noemen. In zo'n project moest de bijdrage van opbouwwerk ook voor derden aanwijsbaar zijn. Voorts zou het project tenminste aan één van de volgende criteria moeten voldoen:

- * het project streeft iets na wat, althans voor opbouwwerk, nieuw is;
- * het project wordt op een oorspronkelijke manier uitgevoerd;
- * er worden opmerkelijke resultaten geboekt.

In de telefonische consultatie werd terecht opgemerkt dat deze criteria een exclusieve keuze van projecten tot gevolg zou kunnen hebben, waarbij het degelijke, alledaagse, maar niet spektakulaire vakwerk buiten het gezicht zou raken. Deze opmerking hebben wij ons aange-trokken, zodat de definitief gekozen projecten een staalkaart van Nederlands opbouwwerk vormen zonder uitschieters naar boven of naar beneden. Er is bij de keuze ook rekening gehouden met een spreiding.

Wonen

In een noordelijk dorp had het opbouwwerk een cursus Volkshuis-vesting georganiseerd. Deze cursus mikte niet alleen op het vergroten van kennis en vaardigheden bij bestuursleden van huurdersbe-langenverenigingen. Dat heeft slechts zin als dat gebeurt in direkte samenhang met de eigen plaatselijke situatie van huurdersverenigingen en woningbouwvereniging, zo luidde één van de uitgangspunten. Daarom kwam in de cursus bijvoorbeeld de vraag aan de orde: wat zijn, gegeven de rechten en plichten van de gemeente en de woningbouw-vereniging, de knelpunten in de relatie tussen huurdersorganisaties en woningbouwvereniging?

Kennis van zaken, vaardigheden en inzicht in wat eraan schort zijn echter niet voldoende voor succes. Daarvoor is tevens een stevige basis van onderling verbonden huurdersorganisaties uit verschillende buurten vereist. Zoals het opbouwwerk in sommige buurten de oprich-ting van een huurdersorganisatie had bevorderd, zo zette het de kur-sus (mede) op om de huurdersorganisaties tot samenbundeling te stimu-leren. Hoewel er nadien nog hard moest worden gewerkt- de activiteit in de eigen buurt eist veel van mensen- is een samenwerkingsverband van huurders van de grond gekomen. Daarna ging alles nog niet van een leien dakje. De reactie van de woningbouwvereniging op de presentatie van het samenwerkingsverband plaatste de huurdersgroep-en en het opbouwwerk voor de vraag: wil de woningbouwvereniging 'verdelen en heersen'? De woningbouwvereniging zei reeds kontakten te onderhouden met afzonderlijke huurdersorganisaties; zij stelde de samenwerkende huurdersgroepen voor de keuze: handhaven van de bestaande relaties of deze verbreken en voortaan zaken doen met het samenwerkingsverband. Deze manoeuvre van de woningbouwvereniging laat zien dat een ander oogmerk van de cursus -het 'medeplichtig' maken van de directeur- nog niet was bereikt. Gelet op de verstreng-eling van belangen tussen de gemeente en de woningbouwvereniging en de precaire positie van de opbouwwerkinstelling onder het regiem van een commissie ex art. 61, was de woningbouwvereniging in een vroeg stadium betrokken bij organisatie en opzet van de cursus. De directeur trad op als één van de inleiders. Bovendien vond tijdens de cursus een konfrontatie plaats tussen deelnemende bestuursleden van huurdersorganisaties en de directeur. Deze kritische ondervra-ging hadden de kursisten voorbereid door de zelf gesignaleerde knelpunten op een rij te zetten. De zitting verliep bevredigend voor beide partijen.

Tot zover het beknopte relaas van wat in een vraaggesprek met de twee werkers boven tafel kwam.

Het tweede project op het terrein van wonen speelde zich af binnen een gemeente in Gelderland. Evenals in het noordelijke voorbeeld wa-

ren een woningbouwcorporatie, een huurdersgroep en het opbouwwerk aanwezig. Een belangrijk verschil was echter de verhouding tussen de woningbouwcorporatie en de gemeente. In dit geval was deze van dien aard, dat de gemeente als coalitie-genoot van de huurdersgroep presie kon en wilde uitoefenen op de korporatie. Door anderhalf jaar druk op de ketel te houden -na onderzoek door de Rijksaccountant schreef de Staatssekretaris een hardhandige brief bijvoorbeeld- werden resultaten geboekt. Er kwamen nieuwe statuten die een betere inbreng van huurders waarborgen. Bestaande huurkontrakten die rechtsongelijkheid teweegbrachten werden door een éénduidig kontrakt vervangen. Het vernieuwde bestuur bleek bereid om in overleg met de huurdersgroep kritiek in beleid om te zetten.

De aktie tegen de woningbouwcorporatie begon op een klassieke manier. Het opbouwwerk ving signalen op: telefoontjes van individuele huurders en opmerkingen in bestaande bewonerskommissies over slecht onderhoud, foutieve aanzeggingen van huurverhoging, intimidatie door bestuursleden. Toen de maat vol was, belegde men een avond. Daar werd een huurdersgroep gevormd die aan de slag ging, ondersteund door het opbouwwerk. Inventarisatie van klachten, kontakten met voor volkshuisvesting verantwoordelijke instanties van alle overheidsniveau's en inschakeling van de pers vormden de ingrediënten van een goed gedoseerde beïnvloedspoging. En zoals wij zagen: met resultaat.

Als het opbouwwerk géén initiatief had genomen, wat was er dan gebeurd? Desgevraagd antwoordden de werkers, 'de gezagsgetrouwheid en angst zit er nog zo in bij mensen in dit gebied, dat het doorstoten van ellende naar zelforganisatie niet zou hebben plaatsgevonden of pas op veel langere termijn'.

Het derde voorbeeld van betrokkenheid van opbouwwerk bij activiteiten op woongebied komt uit een grootstedelijk gebied van vier wijken die grenzen aan industrieterrein en havengebied. Sinds de jaren vijftig is er een sloop/nieuwbouwbeleid gevoerd. Problemen die in de eerst aangepakte wijk niet konden worden opgelost, werden naar de volgende wijk doorgeschoven enzovoort. In het begin zagen de bewoners er wel wat in: er werd iets gedaan tegen de verkrotting van de buurt. Maar na enige tijd zagen middenstand, wat oudere bewoners en eigenaar-bewoners de konsekwentie van dit beleid: de afbraak van de buurt als 'buurt'. De genoemde groeperingen verenigden zich in een komitee dat pleitte voor een programma van behoud en herstel waar nieuwbouw moest worden ingepast. Om het pleidooi kracht bij te zetten spande het komitee AROB-procedures aan die het stadsvernieuwingsproces volledig blokkeerden. De overige bewoners, merendeels afkomstig uit andere stadsvernieuwingsgebieden, woonden in de steeds verder verkrottende huizen. Zij vormden een zeer vlottende bevolking.

Voor de opbouwwerker die de wijk binnenkwam toen de gemeente haar beleid richtte op herstel en behoud, waren er nauwelijks aangrijpingspunten. Het komitee stond nog teveel in het teken van verzet; het wantrouwe de koerswijziging van de gemeente. Een nieuwe organisatie die eigen plannen zou kunnen maken in het kader van het nieuwe gemeentelijke beleid, was wegens de doorstroming en gevoelens van onmacht (nog) niet van de grond te krijgen. In de wijk stonden ook huizen van partikuliere verhuurders die deze aan het eind van de jaren zeventig hadden opgekocht. Objecten van spekulatie: autochtone bewoners betaalden minder huur dan buitenlanders; dank zij de grote mobiliteit vingen de verhuurders bijna elke twee jaar \$ 3.000,- sleutelgeld per woning. Tegen zo'n verhuurder van een kompleks van 12 panden met 45 woningen zijn bewoners een onderhoudsaktie begonnen, met ondersteuning van de opbouwwerker.

Zij wonnen het kort geding tegen de verhuurder, die werd verplicht tot betaling van een dwangsom als er geen onderhoud werd verricht. Bovendien besliste de rechter dat de bewoners géén huur hoeven te betalen tot dat onderhoud is gepleegd. De verhuurder moet, mede door andere financiële perikelen, de panden verkopen. Waarschijnlijk koopt de gemeente ze op. Als de gemeente de panden vervolgens opknaapt, dan zijn de desbetreffende bewoners niet alleen betere woonruimte rijker, maar hebben zij ook de ervaring opgedaan dat er iets mogelijk is. Er is dan een springplank voor verdere activiteiten. Tenslotte kan het opknappen van de woningen door de gemeente voor het comité het bewijs leveren, dat de gemeente metterdaad van koers is veranderd. In dat geval is een blokkade op weg naar buurt-herstel opgeruimd.

Ondanks de verschillen tussen beide dorpen en de grote stad komt het opbouwwerk in alle gevallen op tenminste twee punten overeen:

- * *opbouwwerk zet mensen aan zich te organiseren tegen instanties die hun woonkondities in negatieve zin bepalen. Opbouwwerk brengt mensen bijeen die om sociaal-historische redenen de stap naar eigen organisatie (net) niet maken. Het helpt hen over de drempel en staat hen vervolgens met raad en daad bij.*
- * *opbouwwerk kiest voor een aanpak die rekening houdt met plaatselijke omstandigheden. In het noorden een behoedzame samenwerkingsstrategie, in het lommerrijke Gelre een aktiestrategie en in de grote stad een strategie die door tussenkomst van de rechter de tegenstander met sankties bedreigt.*

Wonen is, als in het vorig Trend-onderzoek, nog steeds een belangrijk terrein voor opbouwwerk. In sommige steden lijkt, zeker in de nabije toekomst, de aandacht te verschuiven van stadsvernieuwing -met de nadruk op woning- en woonomgevingsverbetering- naar zaken van beheer.

Woonlasten-problematiek is evident in grote steden, maar lijkt in kleinere gemeenten in opmars.

Werken

Voor de keuze van drie projecten op het terrein van werk konden wij putten uit een breed scala van activiteiten. Onze keus viel op:

- * een activiteitenpakket van een opbouwwerkinstelling
- * een activiteit van opbouwwerkers/welzijnswerkers buiten hun eigen instelling om
- * de 'opbouwwerkachtige' aanpak van een provinciaal project 'Mensen zonder werk' en een voorbeeld van lokale organisatie-opbouw zonder interventie van een opbouwwerker.

In een gemeente met 30.000 inwoners en ongeveer 2.300 werklozen waren de laatste jaren nogal wat initiatieven genomen door en voor mensen zonder werk: kursussen, akties enzovoort. Het viel de Stichting Samenlevingsopbouw op dat mensen met lagere opleidingen daar niet zo op inspelen. Door het 'alternatieve' karakter van dat soort projecten voelen zij zich er niet thuis. Het opbouwwerk zocht uit wat werklozen zelf willen. Via arbeidsburo en sociale dienst kregen alle werklozen een kaartje met de vraag aan het onderzoek mee te werken. Ruim 10% reageerde positief. Met deze mensen werden vraaggesprekken gevoerd. Daaruit bleek onder meer:

- * Er is behoefte aan een organisatie die hulp verleent als je als werkloze voor jezelf wilt beginnen. Een vraag naar begeleiding eigenlijk, meer dan wat bijvoorbeeld een Kamer van Koophandel, een Regionale Dienst Kleinbedrijf of de GSD doen. Daar moet je toch al, zeg maar, met panklare ideeën komen.
- * De bestaande initiatieven van en voor werklozen sluiten eerder aan bij mensen met wat hogere opleidingen, mensen die ook gemakkelijker als vrijwilliger ergens induiken. Mensen met lagere opleidingen komen daar niet op af.
- * Er is behoefte aan een plek waar afstemming van vraag en aanbod aan vrijwilligerswerk (werk met behoud van uitkering) kan gebeuren. Tijdens het onderzoek werd een aantal keren een groep geïnterviewden die daarvoor interesse had bij elkaar gebracht om de gegevens van het onderzoek te bespreken en te bezien wat zou kunnen worden aangepakt.

Vanuit die groep is toen gestart met een vrijwilligersvakaturebank. Die draait nu ruim een jaar. Er is een aparte stichting opgericht. WVC heeft een startsubsidie gegeven en ze krijgen een subsidie van de gemeente. Vrijwilligers doen de balie-dienst: iedere dag vanaf 1 uur zijn er twee mensen aanwezig. Gemiddeld komen er zo'n twee mensen per middag. Het zijn voornamelijk jongere werklozen die komen aankloppen. De vraag naar vrijwilligers is groot. Deze vraag komt slechts zeer ten dele uit de sfeer van het sociaal cultureel werk. Ten aanzien van het bedrijfsleven worden scherpe criteria gehanteerd om te vermijden dat vrijwilligers normaal betaalde krachten gaan vervangen.

Een tweede activiteit is sport overdag. Vanuit die eerste groep werklozen is ook een werkgroep gevormd die zich met de beschikbaarheid van sportakkomodaties ging bezighouden. Bedoeling is dat werklozen overdag tegen gereduceerde prijs gebruik kunnen maken van gebouwen etc. die anders alleen 's avonds en tijdens weekends worden gebruikt. Ook deze groep draait nu zelfstandig.

Een derde activiteit, die al eerder bestond, maar door het onderzoek vaster in het zadel kwam is de Stichting B.A.D. (Buro Algehele Dienstverlening). Oorspronkelijk was de koördinator van de Stichting Samenlevingsopbouw met dit idee gestart op de plek waar hij woont. Toen ook uit het onderzoek de behoefte bleek aan begeleiding voor werklozen die voor zichzelf willen beginnen, werd het plan ingepast in de werkzaamheden van de Stichting Samenlevingsopbouw. Twee soorten dienstverlening zitten in het pakket: zeer brede administratieve dienstverlening en ondersteuning van beginnende ondernemingen. Wat de doelgroepen betreft zit men ook op twee sporen: niet-kommerciële instellingen en startende ondernemers. Aan niet-kommerciële instellingen biedt men een zo breed mogelijk pakket van diensten aan: typewerk, lay-out, ledenadministratie, boekhouding etc. Startende ondernemers begeleidt men -ook zo breed mogelijk- in principe voor maximaal drie jaar. Tegen die tijd moet duidelijk zijn of zo'n onderneming zelfstandig kan draaien, dan wel beter zou ophouden te bestaan. Financiële wil men de zaak rendabel maken door gebruikers naar draagkracht te laten betalen en door automatisering van de dienstverlening. De boekhoudkundige hulp wordt op dit moment geleverd door twee medewerkers die werken met behoud van uitkering. De bedoeling en het vooruitzicht is wel dat de zaak over niet al te lange termijn loonvormend wordt.

Wie maakt er nu gebruik van de Stichting B.A.D. ? Na een aanloopperiode kloppen mensen 'aan de onderkant van de maatschappij' aan die de koördinator zo'n 10 jaar geleden als moeilijk opvoedbare jonge-

ren in het cultureel werk tegenkwam. Voorbeelden daarvan: iemand die wil gaan venten met kippebouten, kaas en eieren, een glazenwasser. Verder ook mensen die via de reklassering doorverwezen worden, omdat zelf een bedrijfje beginnen misschien gemakkelijker voor hen is dan solliciteren naar een baan.

Van een andere orde is het initiatief waarbij enkele opbouwwerkers betrokken waren wier normale takenpakket vol zat. In hun vrije tijd gaven zij mede de stoot tot de oprichting van een Platform Werkgelegenheid dat zich ten doel stelde een discussie over de aanpak van 'werk' te organiseren. Andere initiatiefnemers kwamen uit de kring van de vakbonden, de plaatselijke politiek, welzijnswerk en de verplicht-inaktieven zelf.

Het Platform Werkgelegenheid organiseerde allerlei discussie: over de verhouding werkgelegenheid en vrijwilligerswerk, over de vraag in hoeverre nieuw werk milieuvriendelijk moet zijn, in hoeverre huishoudelijke arbeid werk is, enzovoort.

Het Platform zelf heeft zichzelf altijd open opgesteld voor verschillende zienswijzen; het was een kwestie van *en, en, niet van of, of*.

De enige eis was: zelfbeheer door betrokkenen. Genoemde discussies resulteerden in de wens concrete projecten te starten. Er moest een werkplan komen. Een juridische vorm was nodig om subsidies te kunnen aanvragen. De zaak dreigde te verzanden in allerlei organisatorische en bestuurlijke problemen. Eerst haakte de vakbeweging af, toen anderen. Uiteindelijk bleven er tien mensen over die -op persoonlijke titel- een stichting oprichtten Werk, Inkomen en Zeggenschap. Twee initiatieven zijn genomen:

- * Het creëren van een adviespunt voor kleinschalig werk uit de MeMO-hoek: de Stichting Advies Collectief.
- * Het creëren van een waarborgfonds in de vorm van een Koöperatieve Waarborg Vereniging.

Inmiddels zijn er bedrijfjes gestart: één dat aluminium producten maakt, een pluimveehouderij, enkele in de sfeer van horeca. Er zijn bovendien tien memo-bedrijven in werking.

Door het Platform en de Stichting Werk, Inkomen en Zeggenschap is een breed draagvlak geschapen waarop bedrijvigheid kan steunen. Een partijpolitieke overheersing is voorkomen. De voortgang hangt enerzijds af van het welslagen van het Waarborgfonds en anderzijds van het antwoord op de vraag of de identiteit van de verschillende organisatie -vakbeweging, vrijwilligerswerk, milieu-organisaties- recht kan worden gedaan om breuken in het draagvlak te voorkomen.

Als derde voorbeeld de bemoeienis van de provinciale konsulent 'Projecten Mensen zonder Werk' met een kringloopbedrijf. De geschiedenis speelde zich af in een plattelandsgemeente met twee woonkernen en 33.000 inwoners. Het werkloosheidspercentage ligt er boven de 20. Nadat het in de jaren zeventig begonnen projekt Mensen zonder Werk er was doodgebleed, heeft een jonge wethouder Economische Zaken na enige tijd een initiatief genomen tot de oprichting van een Stichting Mens en Werk. De Stichting richt zich onder meer op het scheppen van (tijdelijk) werk. De werkgroep werkgelegenheid is daarmee belast. In deze werkgroep bracht de provinciale konsulent het idee van een kringloopbedrijf in. Naar zijn overtuiging was daar een goed EAJ-projekt van te maken, omdat het mettertijd zelfstandig, loonvormend kan draaien. Voorwaarde daartoe zou wél zijn dat de gemeente de eventuele besparingen op de traditionele vuilverwerking naar het kringloopbedrijf zou willen overhevelen. In die zin heeft de konsulent

ook een rapport geschreven dat de basis vormde voor onderhandelingen met de overheden. Van groot belang is vervolgens geweest de relatie met de gemeente. Daar moest de eerste steun vandaan komen. En dat was niet zo eenvoudig. Het gewest waartoe deze gemeente behoort, was bezig met een aantal planmatige ontwikkelingen op het punt van de vuilverwerking. Daartoe werden dure adviesburo's ingehuurd en er worden ook kostbare, grootschalige, oplossingen voorgesteld. Dat laats-te was overigens een goede zaak voor het kringloopbedrijf. Maar de wethouder van de betreffende gemeente maakte deel uit van de begeleidingskommissie met betrekking tot de vuilverwerkingsplannen van het gewest. De alternatieve boodschap van het kringloopbedrijf viel aanvankelijk dan ook slecht. Ook gemeentewerken -'een staat in de staat'- zag het helemaal niet zitten. De konsulent maakt in dit soort gevallen, zegt hij, gebruik van zijn positie als ambtenaar van de provincie om zo'n plan op tafel te houden en er serieus gesprekken over te voeren. Na heel wat argumenteren over milieuvervuiling, grondstoffenschaarste, werkgelegenheid, etc. ging het bij het Kollege ineens vonken. Zelfs zo dat op een gegeven moment gemeentewerken bezig was het initiatief links te passeren. Daarin spelen natuurlijk de hoge kosten van de gewestelijke vuilverwerkingsplannen een rol. Overigens ook de reeds eerder genoemde wethouder Economische Zaken die dit in het kollege stap voor stap mee heeft begeleid. Naar het gewest toe is de zaak aangekaart als een ontwikkelingsexperiment op het terrein van de kringloopideeën die ook -zij het marginaal- in de plannen van het gewest voorkomen. En ze konden dan ook niet anders dan een kleine subsidie geven. Nu is het zo ver dat in het bestuur van het kringloopbedrijf twee wethouders zitten. Dat vindt de konsulent ook van groot belang. Tenslotte is ook een beroep gedaan op het sociaal-ekonomisch ontwikkelingsfonds van de provincie. Daar weer dezelfde skepsis, het werd meteen in de alternatieve hoek geduwd. De konsulent moest een martelgang maken om een subsidie van \$ 10.000,- los te krijgen. Een apart verhaal betreft de loonkostenregeling voor de start van het bedrijf. Er werd gekozen voor een regeling als experimenteel arbeidsproject voor jeugdige werklozen (EAJ). Dat betekent dat het eerste jaar alle loonkosten + exploitatie maar zonder de inkomsten worden vergoed. Deze subsidie loopt af tot 40% tijdens het 4e jaar. Daarna valt de EAJ-subsidie weg. Toen dit projekt was ingediend werden echter alle EAJ toekenningen tijdelijk stopgezet. Ondanks deze tegenvaller bleef de gemeente het projekt ten volle steunen. Er is toen samen met het arbeidsburo een konstruktie ontworpen waarbij het bedrijf in het kader van de Werkverruimende Maatregel (WVM) zou kunnen starten en daarna (met dezelfde mensen) zou kunnen verder werken op basis van hetzij de EAJ-regeling, hetzij werk met behoud van uitkering plus een toeslag uit de bedrijfsopbrengsten. Uiteindelijk is toch nog de EAJ-regeling doorgegaan. Op 1 januari 1983 is de WVM ingegaan en op 1 oktober is men overgestapt op de EAJ-regeling.

In deze drie 'werk'-verhalen komt nogal wat variatie en initiatieven naar voren. Deze variatie is op het eerste gezicht ook terug te vinden in de gegevens uit het steekproefonderzoek. Opbouwwerk is als initiatiefnemer en/of ondersteuner betrokken bij zulke uiteenlopende zaken als: een kollektieve schoenenfabriek, een afbraak plasticfabriek, een schoonsloopbedrijf, een rolstoelprojekt en een muzikantenprojekt.

In de eerste en het derde verhaal is er aandacht voor specifieke -minst kansrijke- groepen. Dat is een onderdeel van een opbouwwerk-

aanpak die bijvoorbeeld ook spreekt uit het schoonsloopbedrijf. Dat is speciaal opgezet voor en met randgroepjongeren die nog meer dan anderen moeilijk aan de slag komen.

Het in het eerste relaas genoemde adviesbureau voor starters is in andere opbouwwerksituaties evenmin een onbekend fenomeen, zo lijkt het.

Lokale besturen worden steeds actiever, maar lijken een strak onderscheid tussen werkgelegenheidsbeleid (promotie, ---) en werkloosheidsaanpak (opvang, vrijwilligerswerk e.d.) maar moeilijk los te kunnen laten. In een opbouwwerk aanpak -in het laatste voorbeeld over het kringloopbedrijf- wordt geprobeerd beide bij elkaar te brengen.

Minderheden

Verbindingen tussen opbouwwerk en minderheden komen voor vanuit verschillende invalshoeken. Dat gaat in ieder geval op voor de projecten die zijn bezocht. In het eerste voorbeeld zien wij hoe een opbouwwerk in zijn arbeid met flatcommissies in een nieuwbouwwijk stuit op een verslechterende woon- en leefsituatie, nadat in korte tijd het percentage buitenlanders is verviervoudigd. Het tweede project richtte zich op het voorkomen, c.q. verminderen van vooroordelen bij kinderen op een buurtschool. In het laatste voorbeeld is het opbouwwerk onder meer organisator van edukatieve voorzieningen voor buitenlanders en ondersteunen van zelforganisatie, waarbij het leggen van verbindingen tussen groepen onderling en tussen groepen en instellingen/instaties een voornaam oogmerk is.

In het eerste voorbeeld gaat het om een nieuwbouwwijk in een middelgrote stad in Noord-Holland waar in enkele jaren het aantal buitenlanders sterk toenam en waarneembaar het wonen en leven in de wijk kenmerkte. Gekonfronteerd met het probleem van toenemende woonlasten van buitenlanders die hoofdzakelijk in flats wonen, maakt de opbouwwerker hen duidelijk dat organisatie nuttig is om dit probleem op te lossen te komen en zich als buitenlandse flatbewoners duurzamer sterk te maken voor hun huisvesting. De bundeling belangenbehartiging van de meeste buitenlanders kreeg zijn beslag met de oprichting van een Woonlastenkomitee van de buitenlanders. Door de ontwikkeling van buitenlandse bewonerscommissies per flatgebouw kon concreter en gericht gestalte worden gegeven aan deze belangenbehartiging. Het werken aan hun belangen door het opbouwwerk wekte hun interesse en vertrouwen, waardoor ook andere problemen dan die van huisvesting op bewonersmaat naar voren kwamen: ervaringen en problemen in het ruimere verband van woon- en leefomgeving, met name problemen in verband met hun cultuurbeleving en hun omgang met de Nederlandse bewoners. Het is duidelijk dat het werken met minderheden uitdrukkelijker dan met Nederlandse bewoners tegelijkertijd meerdere bestaansgebieden dient te betreffen. Karakteristiek voor het opbouwwerk is het leggen van verbanden tussen problemen op verschillende terreinen. Aldus zullen de concrete aanpakken van de verschillende problemen in de woon- en leefomgeving met name voor de buitenlanders positief versterkend op elkaar inwerken. Tamelijk bewust heeft het opbouwwerk in deze nieuwbouwwijk eerst op zichzelf staande initiatieven voor en met buitenlanders ontwikkeld. De verbinding hiertussen is gelegd door deelnemers van deze verschillende buitenlandse bewonersgroepen bij elkaars activiteiten te betrekken. Dit gold met name voor een inventariserend onderzoek dat in de wijk werd gehouden naar de woon- en leefsituatie van de Nederlandse en buitenlandse bewoners. Daarbij werden zowel de

flatkommissies als leden van de taalgroep van jongeren actief ingeschakeld ten behoeve van de informatieverstrekking buitenlanders. Deze jongeren waren als tolken belangrijk voor besprekingen met buitenlanders. Bij de uitvoering van het onderzoek traden zij naar hun landgenoten als interviewers.

Het gaat in een multi-etnische wijk enerzijds om kollektieve belangen die zowel de blanke als niet-blanke bewoners met elkaar delen en anderzijds om min of meer verschillende cultuurbeleving en uitingen daarvan. De pogingen van de opbouwwerker om aan deze beide kanten van de multi-etnische samenlevingsproblematiek te werken, resulteerden in de organisatie van een gemengde werkgroep van Nederlandse en buitenlandse flatbewoners rond concrete, dicht bij huis liggende problemen en belangen. In dit geval ging het om de oplossing van het tochtprobleem in de flat. Het samenwerken aan de oplossing hiervan betekende niet alleen een verbetering van hun positie als flatbewoners, maar ook het elkaar beter verstaan en konstruktiever met elkaar omgaan.

'Racisme spruit voort uit vooroordeel'. Goed omgaan met vooroordeel voorkomt mede racisme', zo luidt de omschrijving van de titel die de voorbereidingsgroep aan het Vooroordeelproject meegaf.

De voorbereidingsgroep bestond uit een Surinaamse opbouwwerker, een onderwijsopbouwwerkster, twee leerkrachten en medewerkers van een buurthuis en een vormingscentrum. Het project speelde zich af op een school in een grote stadswijk, waar de verdeling Nederlandse/buitenlandse kinderen ongeveer 50/50 is. Onder de buitenlandse kinderen vinden wij Surinaamse, Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse kinderen.

Het initiatief om een dergelijk project op een basisschool uit te voeren ontstond bij een wijkcomitee dat zich teweer had gesteld tegen activiteiten van de Centruumpartij. Toen de direkte aanleidingen voor het bestaan van het comitee in frekwentie afnamen, kwam de vraag op of er niet andere wegen bewandeld moesten worden om racisme te bestrijden. De Surinaamse opbouwwerker nam met zijn kollega-onderwijsopbouwwerkster het initiatief om scholen te benaderen met het voorstel om gezamenlijk activiteiten te ontwikkelen gericht op bestrijding en vooroordelen. Op één basisschool vonden zij gehoor. Zo kwam de voorbereidingsgroep tot stand die in het afgelopen jaar een programma voor de derde en de zesde klas ontwierp en uitvoerde.

Omdat volgens de ervaring van de twee leerkrachten het vooroordeel naar ras of landsaard onder kinderen op school niet leeft, pakte de voorbereidingsgroep het onderwerp aan in algemene zin:

'Wat vinden jullie gek (of vies, of eng)?' Kinderen zouden zich bewust moeten worden van de invloed op hun gedrag en hun meningen door ouders, vriendjes (hoor ik er wel bij?), televisie-programma's, films, kinderboeken. Wat moest er voor in de plaats komen? Buitenlanders doen niet gek, maar gedragen zich anders. Anders wil niet zeggen: minder. Doorbreking van het mechanisme om alle buitenlanders van één origine op één hoop te gooien na een negatieve ervaring met één van hen.

In een periode van een half jaar zijn in beide klassen verschillende vormen beproefd. Er zijn spelletjes gedaan, er is lesmateriaal ontwikkeld, er zijn films vertoond enzovoort.

Een voorbeeld ter illustratie uit het programma in de zesde klas. De leerlingen kregen de opdracht om op te schrijven waaraan zij bij het woord punker denken. Wat vind je er vreemd aan? Alle uitspraken worden op een flap gezet. Kinderen met dezelfde uitspraken diepen samen hun mening uit, waarna een kringgesprek volgt. Na konfrontatie met een punker in de klas en een bezoek aan een

kraakpand kan het verschil in vooroordelen ten aanzien van punkers resp. buitenlanders (Surinamers, zigeuners, enz.) duidelijk worden gemaakt.

Na de tweede week van het projekt op school organiseerde de voorbereidingsgroep een informatie-avond voor de ouders. Op die manier hoopte zij dat kinderen thuis een basis kregen om door te praten over zaken die op school aan de orde kwamen.

De voorbereidingsgroep is tevreden over het verloop van het programma. Effekten zijn lastig vast te stellen. Tijdens een kampweek waar niet alleen haar eigen leerlingen kwamen maar ook leerlingen van andere scholen, had één van de leerkrachten de indruk dat haar leerlingen vaker dan de anderen reageerden op opmerkingen als 'Ik vind die Turk gek' met 'Waarom zeg je dat?'

Surinaamse opbouwwerker, 'Ik zie het als een aanloop voor het werken naar akseptatie. Als je in een buurt samen woont, samen werkt, dan moet je elkaar als gelijkwaardig waarderen om met elkaar te kunnen werken. Wil je dat buitenlanders participeren binnen bewonersorganisaties, dan moet je ze als gelijkwaardige partners zien... Het is een opstapje tot gezamenlijke belangenbehartiging'.

Zoals gezegd, is het opbouwwerk in het derde projekt de drijvende kracht achter edukatieve voorzieningen voor minderheden. Deze zijn georganiseerd als samenwerkingsprojekt waarin behalve het opbouwwerk een regionaal edukatief centrum, het centrum voor maatschappelijke dienstverlening en groepen buitenlanders deelnemen. Verschillende kursussen alfabetisering zijn in dit verband gegeven.

Ondermeer aan Turkse vrouwen die daarbij niet zijn blijven staan, maar inmiddels onderricht vragen en krijgen in andere basisvakken. Voor deze edukatieve activiteiten is in overleg met Bureau Welzijnszaken van de gemeente met sukses Rijkssubsidie aangevraagd. Voor 1983 is de subsidie zelfs verdubbeld.

Het opbouwwerk is voorts op stedelijk niveau betrokken bij verschillende initiatieven. Zo is er sinds twee jaar een gemeentelijke projectgroep minderhedenbeleid, bestaande uit ambtenaren en enkele vertegenwoordigers van partikulier initiatief waaronder opbouwwerk. In deze projectgroep heeft ook de koördinator minderheden zitting die in deze gemeente in tegenstelling tot andere een ambtelijke status heeft gekregen. Op initiatief van het opbouwwerk is er een stedelijke werkgroep van welzijnswerkers gevormd die zich bezighoudt met de tweede generatie van buitenlanders. Turken en Marokkaanse jongeren nemen deel aan dit overleg wanneer hun belangen en problemen in het geding zijn. Er is een aktief Turks vrouwenkomitee, dat evenals het internationale komitee voor buitenlandse en Nederlandse vrouwen op ondersteuning door opbouwwerk kan rekenen. Tenslotte verleent het opbouwwerk op stedelijk niveau zijn medewerking aan een internationaal komitee van mannen en vrouwen. Elke nationaliteit is hierin met man en vrouw vertegenwoordigd.

Door verbinding van het stedelijk bureau met het werk van zijn buurtcentra is het opbouwwerk in staat ook op wijkniveau aan buitenlandse groepen ondersteuning te geven. Het gaat met name om een Turkse en een Marokkaanse groep die zich m.n. bij hun zelforganisatie laten adviseren.

Overigens staat het werken op wijkniveau wel onder druk. Door opheffing van kategorale voorzieningen overeenkomstig rijksbeleid wordt het takenpakket van algemene voorzieningen verzaamd.

Doordat het onderzoek niet was gericht op bezuinigingen en de gevolgen daarvan voor het werk ontbreken nauwkeurige gegevens. Toch lijkt de afbraak van voorzieningen ook voor opbouwwerkinstellingen

op te gaan, al zijn er instellingen die er (nog?) niet door worden getroffen.

Bezuinigingen zijn er in alle varianten: inleveren van taakuren, inleveren van formatie-plaatsen, aankondigingen van bezuinigingen met 20% op de begroting of een rond, fors bedrag, naast volledige opheffing van stichtingen. In sommige gevallen vindt fusie van de opbouwwerkinstelling met andere welzijnsinstellingen plaats onder gelijktijdige afslanking. In een enkel geval worden er geen mensen ontslagen, maar in andere Stichtingen ondergebracht met een nieuw takenpakket waardoor de opbouwwerksfunctie wordt verzwakt. Deze gegevens over bezuiniging kwamen of spontaan naar voren of werden genoemd naar aanleiding van vragen over de invloed van lokale politiek op het werk van instellingen.

Door de bezuinigingen is de werkdruk voor opbouwwerkers sterk verhoogd. In het thema-nummer van januari a.s., dat geheel aan het Trends '84-onderzoek zal worden gewijd, veel uitgebreider informatie over deze en andere opbouwwerkonderwerpen.

Samenstelling:

*Koos Vos, m.m.v. Jos Koopman,
Hugo Swinnen, Jan Mul*

VERBETERING ARBEIDSOMSTANDIGHEDEN

Samen met een groep docenten en studenten van het Sociaal Hoger Onderwijs Friesland heeft het Fries WAO-beraad een onderzoek gedaan naar de relatie tussen arbeidsomstandigheden en arbeidsongeschiktheid. De resultaten van dit onderzoek, dat 24 vraaggesprekken met WAO-ers en literatuurstudie omvatte, zijn samengevat in de nota 'Werk en Arbeidsongeschiktheid'.

Algemene konklusie uit de vraaggesprekken is dat de meeste ondervraagden een verband zagen tussen hun vroegere arbeidsomstandigheden en hun huidige arbeidsongeschiktheid. De relatie is het duidelijkst bij mensen met een lang en zwaar arbeidsverleden. In andere gevallen is er een opstapelend effect van een kwetsbaar gestel en belastende omstandigheden binnen en buiten het werk.

De nota behandelt eerst de maatschappelijke en bedrijfseconomische achtergronden van arbeidsongeschiktheid. In het tweede hoofdstuk wordt uitgebreid ingegaan op oorzaken, zoals leeftijd en opleiding, geen passend werk, geen invloed op het werk, werktijden en beloningssystemen, ongemakken op de werkplek, onveiligheid, lichamelijke en geestelijke belasting, privé omstandigheden. Elke paragraaf begint met een inleidend stukje uit de vraaggesprekken en eindigt met konklusies en aanbevelingen.

Het derde hoofdstuk gaat in op de gevolgen van arbeidsongeschiktheid. Het WAO-beraad wil met deze nota een aanzet geven tot bezinning en het nemen van stappen tot verbetering van de situatie op de werkplek. Volgens Bareld Postma, voorzitter van het WAO-beraad, besteedt de regering in het kader van de WAO-problematiek nauwelijks serieuze aandacht aan verbetering van arbeidsomstandigheden. Terugdringing van het aantal WAO-ers door ze uit de WAO te gooien, vindt hij wel een heel simpele keus.

De nota 'Werk en Arbeidsongeschiktheid' kan worden aangevraagd bij het Fries WAO-beraad, Zuidvliet 230, 8921 BH LEEUWARDEN, tel. 058-139992.

BUURTAANPAK IN DE PRAKTIJK

Op 29 november vond in Utrecht een manifestatie plaats rond de "buurtaanpak in de stadsvernieuwing". De Buurtaanpak was één van de voorstellen die resulteerden uit het grootscheepse "Proeftuinen-onderzoek in de stadsvernieuwing", zoals dat een aantal jaren geleden in de steigers gezet werd door de Ministeries van CRM en VRO. In het boekje Buurtaanpak legden de proeftuinen-onderzoekers enkele jaren geleden een op "probleem-gerichte" overeenkomsten tussen bewoners en gemeente gebaseerde aanpak vast.

De medewerking van de departementen om de buurtaanpak op grote schaal een kans te bieden, was nooit erg groot. Maar toch resulteerde een drietal experimenten, t.w. in Deventer, Haarlem en Tilburg. Drie jaar ervaring is nu neergeslagen in een onderzoeksrapport, opgesteld door medewerkers van de Vakgroep Stadsstudies van de R.U. Utrecht.

De interesse van de Bewindslieden bleek middelerwijl nog verder weggezakt te zijn, want in Utrecht ontbraken zij om de onderzoeksrapportage in ontvangst te nemen. Wel waren er uitgebreide bewoners-delegaties uit de drie steden, alsook een groot aantal bij de stadsvernieuwings-praktijk betrokkenen.

Uit de presentatie van bewoners-zijde bleek wel dat stadsvernieuwing anno heden even min probleemloos is als tien jaar geleden; in ieder geval vielen de communicatie- en belangen-problemen tussen buurt en gemeente weer even duidelijk op als vroeger.

Naast de drie buurten voerden Prof. Janssen (stadsstudies) en Oud-Stadsvernieuwingswethouder Jan van der Ploeg het woord in de overvolle zaal van 't Hoogt.

Naast het onderzoeksverslagboek werd ook een "praktijk-boek" ten doop gehouden; een helder en systematisch handwerkje, opgesteld door Gerard de Kleijn, met op onderdelen steeds zeer adequate verwijzingen naar regelingen, praktijkvoorbeelden elders en literatuur.

*De Buurtaanpak in de praktijk, 208 blz.
Meerwerk, plan van aanpak voor
de stadsvernieuwing, 125 blz.
De boekjes kosten Fl. 12,50 per stuk en
worden uitgegeven door: Vakgroep Stads-
studies R.U. Utrecht, SCW, Heidelberg-
laan 2 in Utrecht.*

PRAKTIJKBESCHRIJVINGEN GEZOCHT EN GEVONDEN

Meer dan eens is in de afgelopen paar jaren de verzuchting geslaakt dat er praktijkbeschrijvingen van opbouwwerkprojecten nodig zijn. Daarmee kan het opbouwwerk laten zien wat het nastreeft, uitvoert, en wat er zoal wordt bereikt. De beschrijving van het uitvoerend werk is nodig om aan de mensen met wie wordt samengewerkt verantwoording te kunnen afleggen, om de directe omgeving, waaronder achterban/kollega's/kollega-instellingen, te tonen wat het opbouwwerk vermogen en last but not least om de subsidiënt te laten zien wat er met de steeds schaarser wordende middelen wordt gedaan. En ook op een meer algemeen niveau zijn projektbeschrijvingen noodzakelijk. De beeldvorming kan ermee beïnvloed worden. En dat zou een (zij het relatief klein) tegenwicht kunnen vormen tegen de soms al te gemakkelijke wegschrij-

verij van sommige kolumnisten en tegen de onbekendheid/onwetendheid van (lokale) bestuurders.

De roep om projectbeschrijvingen is gehoord door het Begeleidings Orgaan "De Ommering" te Zaandam. Deze organisatie verzocht opbouw- werkers uit Noord-Holland hun werk te beschrijven op een voor buitenstaanders interessante wijze. Het resultaat daarvan is een bundeling van een tiental projectbeschrijvingen die uitmunten in helderheid en nuchterheid. Een belangrijke verdienste van het rapport is bovendien, dat de rol van het opbouwwerk expliciet is beschreven. Hieruit blijkt dat het opbouwwerk in de rol van "toegevoegd deskundige" ondersteunend optreedt

- * bij het inwinnen van informatie
- * bij het inschakelen van externe deskundigen
- * bij het uitstippelen van een strategie en het sluiten van coalities
- * bij het verzorgen van een goede relatie met de achterban
- * bij het proces van bewustwording onder de leden van de groep waarmee wordt samengewerkt
- * bij het opzetten van een organisatie waarin onderlinge verschillen mogelijk zijn maar die naar buiten hecht kan optreden
- * bij het aanboren van subsidie-bronnen
- * bij het analyseren van de probleem-situatie en het helpen oplossen daarvan

Het rapport is van belang voor al diegenen die op enigerlei wijze met uitvoerend werk te maken hebben of die er mee te maken krijgen. Het geeft een goed beeld van diverse opbouwwerkpraktijken en van de resultaten.

Het kost \$ 10,— en is te bestellen bij

*De Ommering, Postbus 1327,
1500 AH Zaandam, tel. 075-353605.*

HET RITSELPROJEKT

Onze vaste briefschrijver Hepke Taekema uit Tjalleberd die eerder het project Geur en Fleur van de grond hielp (zie M.O. nrs. 11 en 12) heeft weer een nieuw initiatief genomen: het 'Ritselproject'.

Bij dit project gaat het om het verzamelen van nog bruikbare afvalstoffen die bedrijven normaliter weggooien. Zulk materiaal kan worden gebruikt door klub- en buurthuizen en scholen. Zij zitten vaak te springen om goedkoop materiaal o.m. voor handvaardigheidslessen.

Nadat Hepke zijn ideeën hierover in de plaatselijke krant had gelanceerd, kreeg hij bijval van Peter van der Veen en Luite Postma. Gedrieën vormen zij thans het 'Ritselteam'.

Het project is inmiddels ondergebracht bij het project Mensen zonder Werk van de Halte. Aan de compagnons van Hepke is officieel toestemming verleend om met behoud van hun werklozenuitkering aan de slag te gaan. Bij de gemeente is een subsidie aangevraagd van ruim zeven-duizend gulden om een ruimte te kunnen huren waar de goederen worden geselekteerd en opgeslagen en om de kosten van vervoer, gas, water, licht e.d. te kunnen dekken. De gemeenteraad moet daar nog over beslissen en tot zolang dienen de gebouwen van De Halte als opslagruimte. Er zijn al veel bedrijven in Heerenveen e.o. bereid gevonden om mee te werken, zo zeer zelfs dat het 'Ritselteam' af en toe verlegen wordt van het aanbod van materiaal.

Het team hoopt dat het project, na publikatie in het M.O.-blad, ook navolging elders zal vinden.

*Inlichtingen bij De Halte,
Project Mensen zonder Werk,
tel. 05130-26798,
of bij Hepke Taekema, tel. 05131-586.*

PGGM MOET MEER GELD STEKEN IN SOCIALE PROJEKTEN

Het Tetterode-complex moet verbouwd worden volgens de plannen van de buurt. En niet volgens de plannen van de PGGM die sloop wil met nieuwbouw van koopwoningen en bedrijfsruimte. Daarnaast moet de PGGM, als pensioenfonds voor de gezondheidszorg en welzijnssector méér geld steken in sociale projecten.

Verontruste premiebetalers hebben deze eisen geformuleerd tijdens een bijeenkomst op 8 december jl. in het Tetterode-complex in Amsterdam. Op basis van deze eisen zal de komende tijd naar de PGGM toe actie worden ondernomen.

De PGGM is met haar vermogen van 17,5 miljard gulden het grootste particuliere pensioenfonds in Nederland (zie ook het artikel in het Welzijns-weekblad van 2 december jl.).

Een deel van dit vermogen wordt belegd op de onroerend goed-markt. Op dit deel van het vermogen wordt een rendement gehaald van ongeveer 6%. Bij het beleggen op deze markt zijn de afgelopen jaren nogal wat "flopers" geweest: een vakantiehuisjesproject in de Ardèche, de miljonairswoningen in Amerika, en ook het Tetterode-complex. Precieze informatie over de beleggingen is op dit moment nog niet boven tafel te krijgen: openbaarheid en controleerbaarheid zijn nauwelijks aanwezige begrippen bij de PGGM.

Op de avond van 8 december is daarom een flinke groep verontruste premiebetalers geformeerd, die in de slag gaat met de PGGM. In eerste instantie rond het Tetterode-complex, dat een sociale bestemming moet krijgen overeenkomstig het buurtplan. Maar ook rond het beleggingsbeleid in het algemeen.

Aktiepunten die daarbij worden gesteld, zijn o.a.:

- Intrekken van de bouwaanvraag voor nieuwbouw van het Tetterode-complex. Het verlies dat de PGGM op dit project lijdt - zowel bij de nieuwbouwplannen als bij het buurtplan - moet geaccepteerd worden, gezien de voorgeschiedenis van het project en de belangen van de buurt en de daar werkende welzijnswerkers.
- De PGGM dwingen tot een (markt)onderzoek door een onafhankelijke organisatie naar beleggingen die sociaal te rechtvaardigen zijn, zoals sociale woningbouw en werkgelegenheid. Kapitaalvlucht naar het buitenland wordt afgewezen.
- Eisen t.a.v. de openbaarheid en controleerbaarheid, zoals welzijnsinstellingen deze ook kennen, uitmondend in meer zeggenschap voor de premiebetalers zelf.

Het belang van de gelden van pensioenfondsen is aanzienlijk. 50% van onze nationale besparingen zit bij deze fondsen en daarmee vormen zij een grote maatschappelijke macht t.a.v. investeringen in onze samenleving. De beslissingen over deze kapitalen worden door enkele mensen genomen. De gang van zaken binnen de PGGM, en ook binnen het ABP, geeft duidelijk aan dat deze machtsconcentratie veel beter gecontroleerd en in de hand moet worden gehouden.

Bij de akties vanuit Amsterdam zullen zowel bestuur van de PGGM worden bewerkt, als de vertegenwoordigers van de werknemers (de vakbonden) en werkgevers (de koepelorganisaties). Hardere middelen als inhoudings-akties van premie-afdracht e.d. worden achter de hand gehouden.

Méer informatie over de verontruste premiebetalers PGGM bij het SIKH (tel. 020-231390/222932) of bij het wijkopbouworgaan Oud West (tel. 020-186377).

Hans Brugman

"EKONOMIESE INITIATIEVEN VAN BEWONERS EN HUN ORGANISATIES"

verslag van de werkkonferentie

Een vijftig-tal opbouwwerkers hebben 10 en 11 november er hard aan getrokken om de werkkonferentie een groot succes te maken. De konferentie stond in het teken van de mogelijkheden van bewoners en bewonersorganisaties om zelf iets te ondernemen tegen de met de stijgende lasten en dalende inkomsten verbonden problemen. Aan het zelf-organiseren, uitvoeren en beheren van initiatieven met een duidelijke economische betekenis zijn tal van vragen verbonden. Wat kun je doen? Waar en hoe te beginnen? Wat zijn de konsekwenties en effecten? Waaruit bestaat de bijdrage van het opbouwwerk?

Op de werkkonferentie is geprobeerd een benadering te ontwikkelen, die houvast kan bieden in het omgaan met al deze vragen, met als doel initiatieven van de grond te krijgen met een direkte relatie met de stijgende lasten en dalende inkomstenproblematiek.

Allereerst is dat gebeurd met behulp van twee inleidingen. De eerste, verzorgd door Peter Keyzers van de Erasmusuniversiteit, was gericht op de benoeming en aanduiding van mogelijke aangrijpingspunten binnen de buurt als ekonomies systeem. De tweede inleiding, onder de titel: lokale ekonomie en opbouwwerk, een terreinverkenning werd verzorgd door Wil van de Leur van het Platform Opbouwwerk. Zijn bijdrage bestond uit een verkenning van aard en vorm van initiatieven van bewoners op ekonomies gebied en een fundering van het belang van de opbouwwerk-inzet ten behoeve van de bewoners op ekonomies gebied.

Vervolgens zijn de deelnemers aan het werk getogen met een vier-tal tevoren uitgereikte "cases". Elke case bevatte een omschrijving van een situatie, waarin een bepaald thema zoals de woonlasten, de leef- en woonproblematiek van ouderen of het wegvallen van een belangrijke voorziening centraal stond. De groepen kregen de vraag mee het initiatief van de bewonersgroepering verder uit te werken tot een ondernemersplan, met in fases de verschillende stappen op een rijtje gezet.

Zowel de inleidingen als het werk van de verschillende groepen zijn zo uitgebreid mogelijk in het verslag van de werkkonferentie opgenomen. Het spreekt voor zich dat geïnteresseerden dit verslag bij het Platform kunnen opvragen.

De gehouden werkbijeenkomst bevat legio aanknopingspunten voor een vervolg in de vorm van de ontwikkeling van konkrete projekten. Los van het verslag krijgen de deelnemers- allen leden van het samenwerkingsverband "Opbouwwerk en lokale ekonomie"- de voorstellen hiervan. Ook hiervoor geldt trouwens dat andere geïnteresseerde opbouwwerkers nog kunnen intekenen op dit samenwerkingsverband, dat een belangrijk perspektief kan inhouden voor versterking van de positie en praktijk van bewonersorganisaties en het opbouwwerk.

Hulpmiddelen opbouwwerk

HEBBEN JAARVERSLAGEN; BELEIDSNOTA'S EN WERKPLANNEN IETS TE ZEGGEN?

In de loop van januari komt een brochure uit met een verzameling "hulpmiddelen" t.b.v. de organisatie en uitvoering van het opbouwwerk. Het samenwerkingsverband "Uitwisseling van hulpmiddelen in het opbouwwerk", waaraan enkele plaatselijke instellingen, NIMO en Platform Opbouwwerk deelnemen, heeft het afgelopen jaar een groot aantal publikaties van plaatselijke instellingen verzameld. Het materiaal varieert van jaarverslagen, beleidsnota's en werkplannen tot folders, kontrakten met bewonersgroepen, informatiemappen, evaluatiemiddelen, videoprodukties, enz. De bedoeling is hiermee een aanzet te geven tot een betere uitwisseling van hulpmiddelen, opdat instellingen niet steeds "het wiel" behoeven uit te vinden.

In de brochure wordt per rubriek steeds kort ingegaan op de aard van het materiaal, waarbij enkele voorbeelden worden uitgelicht. Vervolgens wordt een overzicht gegeven.

Dick van Duyvenbode van het Stedelijk Instituut Opbouwwerk Den Haag, nam als lid van het samenwerkingsverband, de berg jaarverslagen, beleidsnota's en werkplannen voor zijn rekening. Bij het maken van de annotaties rees bij hem o.a. de vraag: heeft een verslag nog een duidelijke boodschap of is het een verplichting waar men zich node van af maakt? Hij geeft hieronder een indruk van het binnengekomen materiaal.

Waarom maak je een jaarverslag?

Er wordt vaak geschreven met verschillende doelen. Schrijf je een jaarverslag vooral voor gebruikers of vooral voor de lokale overheid, om een 'net boekje' voor de vorm te leveren? Schrijf je over opbouwwerk en wat dat precies dit jaar inhield? Of wil je voor de groepen een soort plakboek maken? Dat alles loopt vaak heerlijk door elkaar heen. Men maakt geen keus, met als gevolg dat niet alles uit de verf komt. Als je de jaarverslagen leest om te weten te komen wat opbouwwerk doet, kun je de helft van het materiaal weglaten.

Leeuwarden bijvoorbeeld, besteedt louter aandacht aan de geschiedenis van de (merendeels stadsvernieuwings-)projecten.

Veel te vaak wordt té beknopt beschreven. Afkortingen en bekend veronderstelde begrippen worden gebruikt zonder toelichting.

Het taalgebruik is moeilijk, er worden nog steeds veel moeilijke woorden gebruikt.

Hoe kan het wel?

Allereerst zou je duidelijk moeten vaststellen voor wie het jaarverslag bedoeld is. Dit stelt eisen aan de tekst wat betreft taalgebruik en inhoud. Verder verdient het aanbeveling om de bestuurlijke, maatschappelijke en politieke ontwikkelingen die de beleidsuitgangspunten beïnvloeden, apart te behandelen. Dan een stuk omschrijving van de afzonderlijke projecten, ofwel aan de hand van items, combinaties of voorbeelden van projecten. Tot slot vooral een duidelijk verhaal over wat het opbouwwerk daarin precies deed.

De jaarverslagen van Apeldoorn, Amstelveen, Oeffelt/Boxmeer en Maarssen zijn goede voorbeelden hiervan. Ook het gekombineerde jaarverslag/werkplan van Cuijk, Lelystad verdient aparte vermelding: het geeft een uitgebreide omschrijving van de werkwijze en bevat een stuk theorievorming, waardoor het welhaast voor onderwijsdoeleinden

geschikt is. Rotterdam tenslotte levert een soort naslagwerk (1980) over de wijken.

Beleidsnota's minder populair

Het samenwerkingsverband heeft niet veel beleidsnota's ontvangen, maar ook hierin valt op dat eigenlijk gekozen moet worden: schrijf je vooral voor de gebruikers of voor de gemeentepolitiek?

Den Haag en Leeuwarden hebben beleidsnota's ingestuurd die vooral voor lokale politiek zijn geschreven en een voorbeeld geven van bruikbaarheid in de bezuinigingsbestrijding. Goed leesbaar voor gebruikers door het hanteren van herkenbare begrippen zijn beleidsnota's van Eindhoven en Brunssum. Dit geldt ook voor Cuijk, waar men een omvangrijk werk leesbaar maakt door spreuken en tekeningen.

En de werkplannen: zijn die duidelijk?

Het doel van werkplannen lijkt vooral het bieden van een mogelijkheid tot beïnvloeding. Hierin slagen niet alle geleverde exemplaren. Beknoptheid bijvoorbeeld, kan ook te ver doorgevoerd worden. Dat bevordert de leesbaarheid niet en geeft voor buitenstaanders te weinig informatie. In een werkplan moet voldoende (dit desnoods ter toetsing aan buitenstaanders) informatie staan over de sociale omstandigheden, waarbinnen het project plaatsvindt en er moet voldoende informatie in staan over wat het opbouwwerk daarin doet.

Eindhoven bijvoorbeeld, geeft weinig informatie over de sociale omstandigheden, maar des te meer en beter over het opbouwwerkproces. Het werkplan is een weergave van alle projectkaarten, waarin werkafspraken zijn opgenomen zowel van de groep als van de opbouwwerker. Ter Apel heeft veel over de situatie geschreven. Apeldoorn springt eruit door aan beide kanten ruim aandacht te geven. Den Haag tenslotte, heeft een 'ideaalmodel' ontwikkeld: een uitgebreide sociale geschiedenis en een operationele sociale kaart gaan vooraf aan de projectbeschrijving; erna volgt de proces beschrijving met schema's en invullijsten. In de praktijk wordt dit ideaalmodel niet toegepast, omdat het erg arbeidsintensief is.

VOORLICHTINGSBROCHURE OPBOUWWERK HET LAND IN

Het Samenwerkingsverband Voorlichting Opbouwwerk heeft de werkzaamheden rond de algemene voorlichtings-brochure afgerond; en dezer dagen zijn dan ook zo'n twaalf duizend brochures verzonden aan gemeenteraads-fracties, Colleges van B. en W., ambtelijke afdelingen van de gemeenten, provinciale griffies, departementen en landelijke organisaties en instellingen.

Het Samenwerkingsverband kwam tot de samenstelling van de brochure, omdat allerlei voorlichtings-materiaal over opbouwwerk nogal "gedateerd" was, de decentralisatie van het welzijnsbeleid andere (m.n. politieke) verantwoordelijkheden introduceerde; en ten slotte gedurende een reeks van jaren nogal onderscheiden visies op het werk bestonden.

De concept-tekst werd uitgezet onder vijftig lokale opbouwwerkinstellingen t.b.v. een definitieve redactie. Daarna completeerde het Samenwerkingsverband (waaraan naast lokale instellingen ook Platform Opbouwwerk en Nimo participeren) het geheel.

Als bijlage zijn opgenomen een viertal kritisch-positieve artikelen over opbouwwerk van de Kamerleden W.A. De Pree (PvdA), J. Kraaijeveld-Wouters (CDA), L. Hermans (VVD) en W. Willems (PSP) die eerder in edities van Mededelingen Opbouwwerk verschenen.

De brochure opent met een viertal Ten Geleide artikelen van gemeentelijke politici uit de vier windstreken van ons land, t.w. Ir. D. Kessler, Wethouder Financiën en Werkgelegenheid van de Gemeente Leeuwarden, Dhr. D. Huitink, Fractie-voorzitter van het CDA in Hengelo, Dhr. J. Henderson, fractie-voorzitter PvdA in Rotterdam en Drs. P. van der Baar, Wethouder van Huisvesting en Sociale Zaken in Eindhoven.

De 36 pagina's tellende brochure is verlucht met tekeningen van Hans Paradies.

De aan het Samenwerkingsverband deelnemende lokale opbouwwerkinstellingen, tevens contribuanten, hebben inmiddels het door hen opgegeven aantal brochures ontvangen. De overige instellingen hebben één exemplaar toegezonden gekregen.

*Inlichtingen en bestellingen:
Samenwerkingsverband Voorlichting
Opbouwwerk, p.a. Prins Mauritslaan 26,
2582 LS Den Haag, Tel. 070 521354.*

GIF IN DE GROND

Het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland en Nederland Gifvrij hebben een informatie-boekje met bovenstaande titel in elkaar gezet ten behoeve van een op 16 december gehouden studie- en informatie-dag. Helder en beknopt worden de nodige inlichtingen op een rijtje gezet, waaronder een overdruk van het aksie-nummer 1981 van Natuur en Milieu. Ook wordt lering getrokken uit reeds gevoerde bewoners-aksies rond milieu-schandalen.

*Informatie: Werkcentrum Opbouwwerk
Zuid-Holland, Moniek Mol,
Tel. 078 141443;
Boekje: Fl. 7,30 overmaken
op PG 3533198 van het Werk-
centrum, onder vermelding
van Info-Bodem*

SUPERSNEL JAARVERSLAG ROTTERDAMS OPBOUWWERK

Het Rotterdams opbouwwerk heeft als verlaat Sinterklaas-geschenk, maar toch nog ruim vóór de Kerst haar jaarverslag over 1982 én 1983 uitgebracht. Waarschijnlijk terecht konkludeerde het Instituut Opbouwwerk Rotterdam dat tussen Kerst en Nieuwjaar niet meer de belangrijkste opbouwwerk-ontwikkelingen over dit jaar zouden plaats vinden. En gaven zij voorkeur aan een andere overweging, t.w.: het verslag tijdens de gemeentelijke begrotings-behandelingen nog op tafel te leggen bij de bestuurderen.

De goed verzorgde editie heeft de beproefde opzet en biedt naast korte uiteenzettingen over beleid, personeel en organisatie in hoofdzaak verslagen van de ontwikkelingen binnen de territoriale en categoriale bewoners-organisaties en de positie van het opbouwwerk daarin.

Het verslag-boek telt 212 bladzijden en lezing daarvan biedt een goede indruk van het bewoners-gebeuren in Rotterdam, geïllustreerd met situatie-foto's en overdrukken van wijkkranten e.d.

Ook de kleine dingen zijn weer goed geregeld, zoals de aanhef van elk verslagonderdeel met het noemen van de aanspreekbare opbouwwerker, adres en en telefoonnummer; en een overzicht van de in de verslag-periode door de bewoners-organisaties uitgebrachte brochures, zwartboeken en rapporten.

Het geheel is zo compleet en degelijk dat natuurlijk ook de (weinige) ontbrekende zaken opvallen, zoals boven-stedelijke participaties en kontakten en publikaties van Rotterdamse opbouwwerkers zelf.

Te verkrijgen door overmaking van Fl 4,25 (zijnde de portokosten) op PG 4308481, t.n.v. Instituut Opbouwwerk Rotterdam, onder vermelding van: Jaarverslag.

NCDB BROCHURE OVER BEWONERS-SCHOLINGEN

De NCDB heeft een brochure uitgegeven over "scholingen van bewonersgroepen". Daarin worden uitgangspunten en werkwijzen beschreven die de NCDB hanteert in haar werk. Vervolgens komen ook aan de orde die onderwerpen die in de meeste bewoners-scholingen naar voren komen. Ten slotte wordt een aantal werkvormen behandeld die in de scholingen gebruikt kunnen worden.

Bestellen door overmaking van Fl. 14,25 (incl. porto) op postgiro: 2032327, t.n.v. NCDB, Singel 311, 1012 WJ Amsterdam onder vermelding van "bewoners-scholing".

"CROOSWIJK, EEN HALVE EEUW WOONLASTENSTRIJD"

Onder het motto: "Waar de armen wijken, gaan de rijken strijken", is ter gelegenheid van een grote woonlastenmanifestatie een boekje verschenen over de hoogte- en dieptepunten in de woonlastenstrijd van bewoners in de Rotterdamse wijk Crooswijk.

Het boekje is gemaakt in opdracht van het wijkorgaan Crooswijk en voor een groot deel geschreven aan de hand van de verhalen van de bewoners zelf.

Het boekje biedt een prachtig beeld van de akties van bewoners en hun organisaties voor een goede, leefbare en betaalbare wijk- en woon-omgeving. Als zodanig biedt het tevens een inblik in de ontwikkelingsgang van de ambtelijke/bestuurlijke keuzen van de stadsvernieuwing.

Het boekje is te bestellen bij het wijkorgaan Crooswijk, Pijperstraat 37, 3034 BC Rotterdam, tel. 010-139440. Prijs, exkl. verzendkosten: f 7,50.

BEDRIJVENGIDS

De Kollektieven Ontwikkelings Maatschappij (KOM) te Utrecht heeft een aardig, geïllustreerd boekje uitgegeven over kollektief en kleinschalig werken in Utrecht. Bedrijven in Utrecht, die zich tot de werkbeweging rekenen, prijzen er hun produkten in aan en ver-

tellen iets over hun politieke keuze voor een bepaalde werkwijze en produkt. De werkbeweging in Utrecht en dus ook deze bedrijvengids is zeer divers samengesteld: de een komt er vanuit de vrouwenbeweging toe haar eigen werk te maken, voor de ander is arbeid(st)ers-zelfbestuur het ideaal en de derde kiest voor kleinschaligheid en natuurlijke produkten.

De bedrijvengids kan worden besteld door f 3,50 plus f 2,30 porto over te maken op giro 318133 van de KOM in Utrecht

OPBOUWWERK IN VROUWENHANDEN

De werkgroep Vrouwen en opbouwwerk van de NOW heeft eind oktober het werkboek "Opbouwwerk in vrouwenhanden" gepresenteerd. De basis voor dit boek werk drie jaar geleden gelegd op enkele ontmoetingsdagen en werkbijeenkomsten van opbouwwerksters die behoefte hadden aan een uitwisseling van ervaringen, ideeën en knelpunten m.b.t. het werken met vrouwen. Gekonstateerd werd dat de specifieke problemen en belangen van vrouwen in de strijd voor de buurt in het opbouwwerk relatief weinig aan bod komen. En ook: bij opbouwwerk is er sprake van een mannenwereld met een meerderheid aan mannelijke beroepskrachten en een manier van werken waarin vrouwen zich te weinig herkennen. Deze konstateringen riepen vragen op als: Hoe kan dat? Welke voorwaarden zijn nodig? Hoe kan er ondersteunend gewerkt worden naar vrouwen in algemene opbouwwerksituaties? En kan het opbouwwerk een specifieke ondersteuning bieden aan vrouwen(groepen): m.a.w. is dat een ander aanbod dan vanuit vormingswerk en sociaal-kultureel werk?

Aan de hand van werkbeschrijvingen, interviews, skripties, ervaringen, onderzoeksresultaten, analyses, enz. heeft de werkgroep Vrouwen en opbouwwerk getracht op deze vragen een antwoord te formuleren. Het resultaat hiervan is het werkboek "Opbouwwerk in vrouwenhanden". Het is géén blauwdruk of handleiding geworden, maar meer een inventarisatie van wat de schrijfsters, Carla Biemans, Marianne van den Boomen en Lenie Janssen, noemen: "glibberige konfrontaties". Konfrontaties die hebben plaatsgevonden op nivo's als: de structuur van de instelling, de buurt, processen in bewonersorganisaties, gehanteerde methodieken in het opbouwwerk, de beroepsopvatting, de verhouding tot andere welzijnswerksoorten en instellingen, de positie van opbouwwerksters enz.

In het boek wordt op basis van praktijkverhalen van verschillende opbouwwerksters beschreven wat er aan structuren, voorwaarden en beroepsopvattingen kan en moet veranderen wil het opbouwwerk vrouwen meer te bieden hebben.

In een vijftal hoofdstukken wordt op concrete en systematische wijze ingegaan op de positie, de activiteiten en werkwijzen van bewoonsters en vrouwelijke beroepskrachten in het buurt- en opbouwwerk. Ook komen mannelijke collega's aan het woord over hun opvattingen en opstelling bij de belangenbehartiging van vrouwen.

Het boek besluit met aanzetten tot theorievorming en methodiek.

Opbouwwerk in vrouwenhanden is een uitgave van de Stichting Welzijns Publikaties (SWP), Oudegracht 46 bis, 3511 AR Utrecht. ISBN 90-6665-005-2 De prijs bedraagt f 17,50. Verkrijgbaar in de erkende boekhandel.

ERVARINGEN VAN VROUWEN IN DE STADSVERNIEUWING

In het boekje "Zoiets maak je toch niet, ik zeg altijd, dat doen mannen" (uitgave NCDB), komen vrouwen aan het woord over leven, wonen en werken in een stadsvernieuwingsbuurt.

Els vertelt over haar oude woning en straat, de verhuizing naar de nieuwbouw, wat zij vindt van haar nieuwe woning en straat en van de veranderende winkels, hoe het is om met kinderen in de nieuwbouw te leven, wat de (te) hoge woonlasten voor het huishoudgeld betekenen. Daarna zeggen vrouwen wat zij te zeggen hebben over allerlei "actiepunten" in de stadsvernieuwing: achterstallig onderhoud, verkeers(on)-veiligheid, woonlasten, winkels, werkgelegenheid. Tot slot worden enkele suggesties gegeven hoe vrouwen zich sterk kunnen maken rond haar belangen en problemen in de buurt.

Het boekje kost f 6.50 en kan worden besteld bij het NCDB, Singel 311, 1012 WJ AMSTERDAM, Tel. 020-245265.

DE SOCIALE KAMERMARKT

De Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting (LOBH) heeft een brochure uitgegeven over de mogelijkheden van verhuur van woningen per kamer door woningcorporaties en gemeenten.

Totnutoe hebben vrijwel alle gemeenten en woningcorporaties de groep jongeren die is aangewezen op een kamer verwezen naar de partikuliere kamermarkt, naar een kamer bij een partikuliere verhuurder of een kamer-verhuurbedrijf. Bekend is dat hier vaak een te hoge huur moet worden betaald voor een relatief slechte woningkwaliteit.

Steeds meer jongeren zijn aangewezen op een kamer. Door de grote jeugdwerkloosheid, verlaagde minimumjeugdlonen en uitkeringen zijn zij veelal niet meer in staat de woonlasten op te brengen van speciaal voor deze groep jongeren gebouwde zgn. hat-eenheden.

De woonlasten voor deze kamers zullen, afhankelijk van de kamergrootte en de voorzieningen, tussen de 100 en 200 gulden kunnen bedragen. Sociale kamerverhuur kan volgens de LOBH een goed alternatief en noodzakelijke concurrentie betekenen voor de vele slechte kamers m.n. bij kamerverhuurbedrijven waar veel jongeren noodgedwongen op zijn aangewezen. Ook door het Ministerie van VROM is de gemeenten en woningcorporaties middels een circulaire gewezen op deze mogelijkheid van kamergewijze verhuur.

De brochure bevat veel informatie vanuit de dagelijkse praktijk en is bestemd voor belangengroepen en woningcorporaties die deze vorm van verhuur willen stimuleren of ermee willen beginnen.

In de brochure wordt ingegaan op de volgende punten:

- welke woningen komen in aanmerking
- huur, individuele huursubsidie, aanpassing van de woning, huurkontrakten
- de wettelijke bepalingen

*De brochure "De sociale kamermarkt" is gratis te verkrijgen door een briefkaartje te sturen naar de LOBH, Henri Polaklaan 12b, 1018 cs Amsterdam
Voor meer informatie: tel. 020-223505*

OPBOU WURK(ET)

Oftewel "Opbouw werk(t)" vindt het SIOF, dat deze titels heeft meegegeven aan de Fries- resp. Nederlandstalige editie van een informatie-brochure over opbouwwerk. Het SIOF is een samenwerkingsverband van instellingen voor opbouwwerk in de provincie Friesland, in het leven geroepen om bekendheid te geven aan wat opbouwwerk is, wil en kan en om initiatieven te bevorderen die kunnen leiden tot het opzetten van (organisatievormen voor) opbouwwerk.

In de brochure staat eerst een algemeen hoofdstuk over opbouwwerk voor ieder die daar in geïnteresseerd is. In het tweede hoofdstuk wordt aan mensen die zich met hun eigen situatie willen bezighouden en daar hulp bij nodig hebben, uitgelegd wat opbouwwerk doet en wat haar werkwijze is. Het derde hoofdstuk, bedoeld voor mensen die zich, op welke manier dan ook, bezighouden met (gemeentelijke) politiek, bevat o.m. een kosten-baten analyse van opbouwwerk. Bij ieder hoofdstuk staan praktijkvoor-beelden en illustraties.

De brochure is tegen betaling van de verzendkosten verkrijgbaar bij het SIOF, p/a Begeleidings Orgaan Friesland, Postbus 295, 9200 AG Drachten tel. 05120-17575

BOEKJE OVER PRIVATISERING

De bekende "privatiserings-deskundige" Prof. Dr. P.B. Boorsma heeft samen met Drs. N. Mol een boekje onder de weinig verrassende titel "privatisering" het licht laten zien.

Het is een uitgave van SMO (Stichting Maatschappij en onderneming) en in die zin in hoofdlijn georiënteerd op het bedrijfsleven. Wat natuurlijk niet betekent dat er geen leerzame zaken in zouden staan, waarvan "non-profits" en bewoners-organisaties direct of indirect profijt zouden kunnen hebben.

Te bestellen bij: Uitgeverij SMO, Postbus 87859, 2508 DG Den Haag. Postrekening: 331717, Bestelnr.: 0111.70. De prijs is Fl. 6,50.

WERKEN MET OUDERS

Voor diegenen die beroepsmatig of vrijwillig met ouders werken, heeft de Stichting Spel- en Opvoedingsvoorlichting een "Werkboek Ouderavonden" samengesteld. Het werkboek bevat tips om ouders actief te betrekken bij voorbereiding, organisatie en uitvoering van de ouderavond.

In de bijlage staan zes voorbeelden van werkvormen die men kan kiezen, zoals een stellingenspel, levend ganzebord, discussie in kleine groepjes. Verder is een literatuurlijst, een adressenlijst en een overzicht van film- en videoverhuurbedrijven opgenomen. Samen met de Werkgemeenschap Kindercentra is ook een brochure uitgegeven over "Werken met buitenlandse ouders". In deze brochure

kan men lezen wat het voor Turkse en Marokkaanse ouders betekent om in een heel andere cultuur hun kinderen te moeten opvoeden. Aan de hand van praktijkervaringen worden vervolgens suggesties gedaan om contact te leggen en te houden met buitenlandse ouders.

De publikaties kunnen worden besteld door resp. f 5,80 (werkboek, bestelnr. k 40) en/of f 7,30 (brochure, bestelnr. k 41) over te maken op giro 1660 van de St. Spel- en Opvoedingsvoorzichting te Den Haag.

WERK IN EIGEN DORP

Al jaren strijden bewoners van kleine dorpen voor het behoud van de leefbaarheid in hun dorp. Na woningbouw en de kleine school komt nu een ander aspekt van die leefbaarheid naar voren: werk in eigen dorp. De RAJA-Drente beschrijft in een onlangs uitgegeven brochure vijf nieuwe werkgelegenheidsinitiatieven voor kleine dorpen. De projecten hebben betrekking op het behoud van de dorpswinkel, de terugkeer van de kleine ondernemer in het dorp, gemeenschaps-taken, een werkproject jongeren en een project dat aansluit bij het principe van 'naoberschap' en een soort ruilbeurs van vaardigheden, kennis en dienstverlening beoogt.

In samenwerking met andere organisaties en de oude en nieuw te ontwikkelen kaders in de dorpen, wil de RAJA een aantal (voorbeeld) projecten realiseren.

De brochure 'Werk in eigen dorp' is te verkrijgen door overmaking van f 5,- op giro 968768 t.n.v. RAJA-Drente te Borger.

JET*

mededelingen opbouwwerk

ffl@ is een mededelingenblad voor het opbouwwerk.

M.O. verschijnt tenminste acht maal per jaar: zes gewone en 2 à 4
themanummers. Een abonnement kost S 25,-. Bij méér-abonnementen
reduktie op aanvraag. Losse nummers S 3.50, excl. portokosten.

Prins Mauritslaan 26
2582 LS Den Haag
070-521354

Samenstelling: Greet Hettin^{TT}ga, Charlotte Krop^T
Wil van de Leur, Maarten Snel

HSA0010000
16
Tijdschriften 16

U
b
j